171
G105

SALUSTII
BELL:CATIKINAR
ZWOLLIS P. VAN OS
C. 1500

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

~~275~~
171
g 105
CA 1502

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Bellum Catelinarium Saluſtij.



Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Herauß [illegible] m 2°

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

¶ Caij Criſpi Saluſtij/ de Lucij Cateline cōiuratione liber feliciter incipit.

Omnis homines qui ſeſe ſtudent preſtare ceteris animantibus/ ſumma ope niti decet. ne vitam ſilentio tranſigāt veluti pecora: q̄ natura pna atq̧ ventri obedientia finxit. Sz noſtra ōnis vis in animo ⁊ corpe ſita eſt. animi impio: corpis ſeruitio magis vtimur. alterꝫ nobis cū dijs: alterū cū beluis cōmune eſt. Quo mihi rectius videtur: ingenij q̧ viriū opib9 gloriā querere. ⁊ (qm̄ vita ipa qua fruimur/ breuis eſt) memoriam noſtri q̧ maxime lōgam efficere. ¶ Nam diuiciarū ⁊ forme gl'a fluxa atq̧ fragilis eſt: vt9 clara eternaq̧ habetur ¶ Sed diu magnū inter mortales certamen fuit: vi ne corpis/ an vtute animi/ res militaris magis pcederet. Nā priuſq̧ incipias cōſulto. et vbi cōſulueris mature facto op9 eſt. Ita vtrūq̧ p ſe indigēs: alterū alterius auxilio eget. ¶ Igitur initio reges (nam in terris nomē imperij id pmū fuit) diuerſi ps ingenium: alij corp9 exercebāt Etiā tum vita hoim ſine cupiditate agitabatur. ſua cuiq̧ ſatis placebant. poſtea vero q̧ in aſia cyrus: in grecia lacedemonij ⁊ athenienſes cepere vr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

des atq̄ nationes ſubigere: libidinē dominādi cau
ſam belli hr̄e: maximā gloꝛaꝫ in maximo imperio
putare. Tum demū periculo atq̄ negotiis cōpertū
eſt: in bello plurimū ingeniū poſſe ¶ Quod ſi regū at/
q̄ iꝑatoꝛū animi virtus in pace ita vt in bello vale/
ret: equabilius atq̄ conſtātius ſeſe res hūane haberēt. ne/
q̄ aliud alio ferri: neq̄ mutari ac cōmiſceri oīa cer
neres. Nā imperiū facile his artib9 retinet: q̄bus in
itio partū eſt. Verū vbi ꝓ labore deſidia: ꝓ continen
tia et equabilitate libido atq̄ ſupbia inuaſere: for
tuna ſimul cū moꝛib9 īmutat. Ita imperiū ſemꝑ
ad optimū queq̄ a minus bono trāſfert. Q̄ hoīes
arant: nauigāt edificāt: virtuti oīa parēt. Sed multi
moꝛtales dediti vētri atq̄ ſomno indocti incultiq̄
vitā ſicuti ꝑegrinātes trāſegere. q̄b9 ꝓfcō cōtra na/
turā coꝛpus voluptati: aīa oneri fuit Eoꝝ ego vitā
moꝛtēq̄ iuxta eſtiō qm̄ de vtraq̄ ſilet. ¶ Verū enimue
ro is demū mihi viuere atꝫ frui aīa videt: q aliq ne
gotio intētus ꝑclari facinoꝝ aut artis bone famā q̄
rit Sꝫ in magna copia rerū aliud alij natura iter oſtē
dit. Pulchrū ē bñfacere reipublice etiā bñdicere haud
abſurdū ē. vel pace vl bello clarū fieri licet. Et qui fe
cere. et qui facta alioꝛum ſcripſere multi laudātur.
¶ At mihi q̄dem tametſi haud quaq̄ par glā ſequat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

ſcriptorē ⁊ auctorē rerū, i pmis arduū videt̄ res ge
ſtas ſcribē. pmū: ꝙ fcā dictis exeq̄nda ſūt. dein: q̄a
plericꝫ, q̄ d̄licta rep̄hēderꝫ: maliuolētia ⁊ inuidia dcā
putāt. vbi de magna v̄tute atq̄ gl'a bonoꝝ meōres
q̄ ſibi facilia factu putat, eq̄ aīo accipit: ſup̄ ea velu
ti ficta ꝓ falſis ducit. ¶ Sꝫ ego adoleſcētul9 initio
ſicut plericꝫ, a ſtudio ad rē p. d̄lat9 ſū. ibiqꝫ mihi mł
ta aduerſa fuere Nā ꝓ pudore, ꝓ abſtinētia, ꝓ v̄tu
te, audacia, largitio, auaritia vigebāt Que tāetsi a
nīm9 aſp̄nabat̄, inſolēs malaꝝ artiū: tñ inter tāta
vitia, imbecilla etas ābitiōe corrupta tñbat̄. at me
cū ab reliq̄s malis morib9 diſſentirē: nihilo minus
hōris cupido eadē q̄ ceteros fama, atqꝫ inuidia vex
abat. ¶ Igit̄ vbi anim9 ex mult̄ miſeriis, atqꝫ p̄i
culis reqeuit: et mihi reliquā etatē a re. p. pcul habē
dā decreui: nō fuit cōſiliuꝫ ſocordia, atqꝫ deſidia bo
nū ociū cōterere. neqꝫ agrū colēdo, aut venādo ſui
lib9 officiis intētū etatē agere. Sꝫ a quo icepto ſtu
dio ābitio mala detinuerat: eodē regreſſus: ſtatu
res geſtas ppl'i romani carptim, vt q̄qꝫ meōria di
gna videbāt̄, pſcribē. eo magis: ꝙ mihi ab ſpe me
tu, partib9 rei. p. anim9 liber erat ¶ Igit̄ de Catili
ne coniuratiōe q̄ v̄eriſſime potero: paucis abſoluā
Nā id facin9 in pmis memorabile exiſtiō: ſceleris atꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

periculi nouitate. de cui9 hoīs morib9 / pauca p̄us
explanāda ſunt: q̄ȝ initiū narrādi faciam

Lucius Catilina nobili gn̄e nat9 fuit magna
vi. ⁊ animi ⁊ corpis: ſȝ ingenio malo prauoq̄ȝ.
Huic ab adoleſcentia bella inteſtina / cedes / rapine
diſcordia ciuilis / grata fuere. ibiq̄ȝ iuuentutē ſuā ex
ercuit. corp9 patiēs inedie / algoris / vigilie / ſupraq̄ȝ
cuiq̄ȝ credibile ē. Anim9 audax / ſubdol9 / varius cu
iuſlibet rei ſimulator ac diſſimulator. alieni appetēs
ſui pfuſus. in cupiditatib9 ardēs. ſatis eloq̄ntie ſa
pientie parū. vaſtus anim9 / imoderata incredibilia
nimis alta ſemp cupiebat. ¶ Hunc poſt dn̄ationē
lucij ſylle libido inuaſerat maxima rei. p. capiūde. Ne
q̄ȝ id q̄bus modis aſſequeretur: dū ſibi regnū pararet
quicq̄ȝ pēſi habebȝ. Agitabat̄ mag(is) magiſq̄ȝ in dies
aīm9 ferox inopia reifamiliaris et cōſciētia ſcelerū.
Que vtraq̄ȝ his artib9 auxerat: q̄s ſupra meōraui.
Preterea corrupti mores ciuitatis incitabāt. Quos
peſſima ac diuerſa inter ſe mala luxuria atq̄ȝ aua
ricia vexabāt. ¶ Res ipſa hortari videt̄: quoniā de
moribus ciuitatis tēp9 admonuit ſup̄ repetere. ac
paucis inſtituta maiorȝ domi / militieq̄ȝ q̄ mōrē. p.
habuerit. quātāq̄ȝ reliq̄rint: vt paulatī immutata / ex
pulcherrima peſſīa ac flagitioſiſſīa facta ſit diſſerere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Urbē romā(ſicuti ego accepi)cōdidere atq̄ ha
buere initio troiani:q̄. Enea duce pfugi/ſedi
b9 incertis vagabātur. Cumq̄ his aborigenes/ ge
nus hoīm agreſte.ſine legib9 ſine iperio / liberū atq̄
ſolutum Hi poſtq̄ in vna menia cōuenere: diſpari
genere/diſſimili lingua.aliꝫ alio more viuentes/ in
credibile meōratu ē:q̄ facile coaluerint.ita breui mł
titudo diuerſa atq̄ vaga/ cōcordia ciuitas fctā erat
¶ Sed poſtq̄ res eoꝝ ciuib9 morib9 agris aucta.
ſatis proſpera.ſatiſq̄ pollēs videbat: ſicuti pleraq̄
mortaliū habent:inuidia ex opulētia orta eſt. Igit
reges populiq̄ finitimi bello tentare:pauci ex ami
cis auxilio eſſe Nam ceteri metu perculſi/ a pericul
aberant.at romani domi militieq̄ intēti/ feſtinare
parare ¶ Alius aliū hortari.hoſtib9 obuiā ire.liber
tatē/patriā/parētesq̄ armis tegere. poſt vbi pericu
la virtute propulerāt:ſocijs atq̄ amic. auxilia por
tabāt.magiſq̄ dandis q̄ accipiēdis bñficijs amici
cias pabāt. Imperiū legitimū/nomen iperij regiū
habebāt.delecti q̄bus corp9 ānis infirmū/ ingeniū
ſapiētia validū erat rei.p.cōſultabāt.hi vł etate/vel
cure ſimilitudine patres appellabātur. ¶ Poſt vbi
regium imperium:quod initio conſeruande liber
tatis atq̄ augende reipublice cauſa fuerat:in ſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

biã dñationẽqꝫ ſe cõuertit. imutato more. annua ipe
ria. binoſqꝫ ĩpatores ſibi fecere Eo mõ mĩme poſſe
putabãt: p licẽtiã iſoleſcere animũ hũanũ. Sꝫ ea tē
peſtate cepere ſe q̇ſqꝫ magis magiſqꝫ extollẽ. ĩgeniũ
in pꝛōptu habere Nã regib9 boni. q̃ mali ſuſpectio
res ſunt: ſemp̄qꝫ his aliena virt9 foꝛmidoloſa eſt
Sꝫ ciuitas icredibile meōꝛatu ē (adepta libertate)
quãtũ breui creuerit. Tãta cupido glīe inceſſerat Iã
p̄mũ iuuẽtus ſiml' ac belli patiẽs erat: in caſtris p
laboꝛis vſum militiã diſcebat: magiſqꝫ in decoꝛ̃ ar
mis. et militarib9 equis q̃ in ſcoꝛtis atqꝫ cõuiuijs
libidinẽ habebat Igit̃ talib9 viris nõ laboꝛ inſolit9
nõ locus vllus aſp aut ardu9 erat. nõ armat9 hoſtꝫ
foꝛmidoloſus. virt9 domuerat oĩa. ſꝫ glīe maximũ
inter eos certamẽ fuit. Sic q̇ſq̄ hoſtẽ ferire. murũ a
ſcẽdere. conſpici dũ tale facin9 faceret pꝛopabat' ea
diuitias. ea bonã famam magnãq̄ nobilitatẽ pu
tabãt. laudis auidi. pecunie liberales erãt. gloꝛiã in-
gentẽ diuitias honeſtas volebãt ¶ Meōꝛare poſſẽ:
q̇b9 in locis maximas hoſtiũ copias popul9 roma
n9 p̄ua manũ fuderit: q̄s vrbes natura munitas pu
gnãdo ceperit: ni ea res lõgius nos ab incepto tra-
heret. ¶ Sꝫ pꝛofecto foꝛtuna in omni re dñatur. ea
res cunctas ex libidine magis. q̃ ex vero celebrat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

obſcuratq; Athenienſiũ res geſte (ſicut ego exiſtimo)
ſatȝ ample magnificeq; fuere: verũ aliquãto mino
res tamẽ: q̃ fama ferũtur. ſȝ q2 puenere ibi ſcripto
rũ magna igenia: p terrarũ orbẽ athenienſiũ facta p
maximis celebrant. Ita eorũ qui ea fecere: virt9 tã
ta habet: quãtũ ea vbis potuere extollere p̃clara in
genia ¶ At romano pplo nũq̃ ea copia fuit. ideo/
quia prudẽtiſſimus quiſq; maxime nogotioſus e/
rat. ingeniũ nemo ſine corpe exercebat. optim9 q̄ſ/
q; facere/ q̃ dicere/ ſua ab aliis bñfacta laudari/ q̃
ipſe aliorũ narrare malebat ¶ Igit domi/ militie
q; boni mores colebant. cõcordia maxima/ minima
auaricia erat. Ius bonũq; apud eos nõ legib9 ma
gis: q̃ natuere valebat. iurgia/ diſcordias/ ſimulta
tes cũ hoſtibus exercebãt. ciues cũ ciuibus de vtute
certabãt. ſupliciis deorũ magnifici/ domi parci/ in
amicos fideles erãt. ¶ Duabus his artibus. auda
cia in bello. vbi pax euenerat: equitate ſeq; remq;
publicã curabãt. Quarũ rerũ ego maxiã documẽta
h̃ beo: q bello ſepius vindicatũ ẽ in eos: q̄ cõtra ipe
riũ in hoſtẽ pugnauerãt: q̃ tardius reuocati bello ex
ceſſerãt: q̃ q̄ ſigna relinq̃re/ aut pulſi a loco cedere au
ſi erãt. In pace vero/ bñficiis magiſ q̃ metu agita
bãt imperiũ. & accepta iniuria ignoſcere/ q̃ pleq̄ ma

lebant.

Ed vbi labore atq́ iuſticia res.p. creuit: reges magni bello domiti: natiões fere ꝛ ppl'i ingẽtes vi ſubacti: carthago emula impij romãi ab ſtirpe interijt vbi cũcta maria terreq́ patebant: ſeuire fortuna ac miſcere oĩa cepit. Qui labores pericula dubias atq́ aſpas res facile tolerauerãt hiſ ocium diuitieq́ optãde aliſs oneri miſerieq́ fuere. Igitͣ primo pecunie. deiñ imperij cupido creuit. ea quaſi materies oĩm maloꝝ fuere Namq́ auaricia fidẽ. pbitatẽ. ceteraſq́ artes boñas ſubuertit. Pro his ſupbiam crudelitatẽ. deos negligere. oĩa venalia habere edocuit. Et ãbitio m'ltos mortales falſos fieri ſubegit aliud clauſum in pectore. aliud in lingua pmptũ habere. amicicias inimiciciaſq́ nõ ex re: ſꝫ ex cõmodo eſtimare. magiſq́ vultũ q̃ ingeniũ bonũ habere. hec paulatim creſcere. interdum vĩdicari Poſt vbi cõtagio quaſi peſtilẽtia inuaſit: ciuitas ẽ imutata. impiũ ex iuſtiſſimo atq́ optĩo crudele itolerãduq́ ẽ factũ. ſꝫ primo mag' ãbitio q̃ auaricia aĩos hoĩ exercebat qd tñ viciũ ꝟtuti ppius erat. Nã gl'am honorẽ imperiũ bonꝰ ꝛ ignauus eq́ ſibi exoptant. ſed ille vera via nititur. huic quia bone artes deſunt: dolis atq́ fallacijs contendit. Auaricia pecunie ſtudiũ habet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

quā nemo ſapiēs cōcupiuit. Ea q̄ſi venenis malis imbuta corp9 animūq̧ virilez effeminat. ſemꝑ īfinita inſatiabilis eſt. neq̧ copia neq̧ inopia minuitur. ❡ Sz poſtq̧ lucius ſylla (armis recepta re. p.) bōis initijs malos euēt9 habuit: rape oēs: trahere: domū alius: ali9 agros cupe: neq̧ modū neq̧ modeſtiam victores habere: feda crudeliaq̧ in ciues facinora facere: huc accedebat. ꝙ lucius ſylla exercitū quē in aſia ductauerat: q̊ ſibi fidū faceret: cōtra morem maioꝝ luxurioſe nimiſq̧ liberaliter habuerat loca amena voluptaria facile in ocio feroces militū aiōs molliuerāt. Ibi ꝑmū īſueuit exercit9 populi romani amare: potare: ſigna: tabulas pictas: vaſa celata mirari eā priuatim ⁊ publice rapere. delubra ſpoliare: ſacra ꝓphanaq̧ oīa polluere Igitur hi milites poſtq̧ victoriā adepti ſunt: nihil reliq̄ victis fecere Quippe ſcd̄e res ſapiētiū aiōs fatigāt: ne illi corrupti in oīb9 obtēꝑarēt victorie. Poſtq̧ diuitie honori eſſe cepere: ⁊ eas gl'a impiū ⁊ potētia ſeq̄bat: ebeſcere virt9 cepit: pauꝑtas ꝓbro haberi. innocētia ꝓ maliuolētia duci cepit Igitur ex diuitijs iuuētutē luxuria atq̧ auaricia cū ſuꝑbia inuaſere. rape cōſumere: ſua ꝑuipēdere: aliena cupe: pudorē pudiciciā diuia atq̧ hūana ꝓmiſcua: nihil penſi

neq; moderati habere.

¶ Opere precium eſt: cum domos atq;
villas cognoueris in vrbium modum edificatas:
viſere templa deorum / que noſtri maiores viri re/
ligioſiſſimi mortales fecere. verum illi delubra
deorum pietate domos ſuas gloria decorabant.
neq; victis quicq̄ preter iniurie licenciam eripie-
bant. At hi contra ignauiſſimi homines / per ſum
mum ſcelus / omnia ea ſocijs adimere que fortiſſi
mi viri victores reliquerunt: proinde quaſi iniu/
riam facere: id demum eſſet imperio vti. Nam
quid ea memorem: que niſi his / qui videre nemi/
ni credibilia ſunt: A priuatis compluribus ſub/
uerſos montes: maria conſtrata eſſe / quibus mihi
videntur ludibrio fuiſſe diuitie. quippe quas
honeſte habere licebat: abuti per turpitudinem
properabant.

¶ Sed libido ſtupri / ganee / ceteriq; cultus
non minor inceſſerat: viros muliebria pati. mu/
lieres pudiciciam in propatulo habere. veſcendi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

cauſa / terra / mariqꝫ omnia exquirere. dormire pri
uſquam cupido ſomni eſſet. non famem / non ſi
tim / neqꝫ frigus / neqꝫ laſſitudinem operiri: ſed
omnia luxu antecapere: hec iuuentutem ubi fami
liares opes defecerant: ad facinora incendebant.
Animus imbutus malis artibus haud facile libi/
dinibus carebat. eo ꝓfuſius / omnibus modis que
ſtui / atqꝫ ſumptui deditus erat.

In tanta / tanqꝫ corrupta ciuitate / Catelina
(id quod factu facilimum erat) omnium fla
gitioſiſſimorum circum ſe / tanq̄ ſtipatorum ca/
teruas habebat. Nam quicunqꝫ impudicus / ad
ulter / ganeo manu / ventre pene / bona patria lace
rauerat quiqꝫ alienum es grande conflauerat: q̄
flagitium / aut facinus redimeret. Preterea om/
nes undiqꝫ / paricide ſacrilegi / conuicti iudicijs /
aut pro factis iudicium timētes: ad hoc quos ma
nus atqꝫ lingua periurio / aut ſanguine ciuili ale/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

bat: poſtremo omnes quos flagitium/egeſtas/
conſcius animus exagitabat. hi Catiline proximi
familiareſqꝫ erant. quia ſi quis etiam a culpa va
cuus in amiciciam eius inciderat: quotidiano vſu
atqꝫ illecebris/ facile par ſimiliſqꝫ ceteris efficieba/
tur. Sed maxime adoleſcentium familiaritates
appetebat. eorum animi molles ⁊ etate fragiles ⁊
fluxi dolis haud difficulter capiebantur Nam vt
cuiuſqꝫ ſtudium ex etate flagrabat: alijs ſcorta pre
bere: alijs canes atqꝫ equos marcari. poſtremo ne
qꝫ ſumptui/ neqꝫ modeſtie ſue parcere: dum illos
obnoxios fidoſqꝫ ſibi faceret.

¶ Scio fuiſſe nonnullos: qui ita exiſtima
rent: iuuentutemqꝫ domum Catiline frequenta
bat: parum honeſte pudiciciam habuiſſe. ſed ex
alijs rebus: magis ꝙ cuiqꝫ id compertum foret:
hec fama valebat Iam pꝛidem adoleſcens Catilina
multa nefanda ſtupra fecerat cū virgine nobili/ cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

ſacerdote veſte. Alia huiuſcemodi cõtra ius faſqz.
Poſtremo captꝰ amore Aurelie oreſtille. cuius (pre
ter formam) nihil vnꝗ̃ bonꝰ laudauit: ꝙ ea nube
re illi dubitabat: timēs priuignū adulta etate: pro
certo credit, necato filio vacuā domū ſceleſtis nup/
tijs feciſſe. ¶ Que quidē res in primis mihi videt
cauſa eſſe facinoris maturandi. Nāqz animus im
purus/ dijs hoibuſqz infeſtus. neqz vigilijs/ neqz q̈
etibus ſedari poterat. Ita conſcientia mentē excitā
vaſtabat. Igitur color ei exanguis. fedi oculi. citus
mō/ mō tardꝰ inceſſus. prorſus in facie vultuqz ve
cordia inerat ¶ Sed iuuentutē quā (vt ſupra dixi/
mus) illexerat: mltis modis mala facinora edoce/
bat. ex illꝭ teſtes ſignatoreſqz falſos cōmodare: fidē
fortunas/ pericula vilia habere. poſt vbi eoꝝ famā
atqz pudorē attriuerat: maiora alia imperabat Si
cauſa peccandi ī preſens minus ſuppetebat: nihilo
minus inſontes/ ſicuti ſontes circumuenire: iugu/
lare. ſcilicz ne per ociū manus et animus torpeſce/
ret: gratuito. potius malus atqz crudelis erat.
¶ His amicis ſocijſqz cōfiſus Catelina ſimul ꝙ es
alienū per oīs terras ingens erat: et ꝙ pleriqz mi
lites ſyllani largius ſuo vſi: rapinaꝝ et victorie ve/
teris memores/ ciuile bellū exoptabant: opprimen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

de reipublice cōſiliū cepit. In italia nullus exercit9
erat qꝛ Cneus popeius in extremis terris bellū ge/
rebat. ipſi cōſulatū petēdi magna ſpes. Senat9 ni/
hil ſane intēt9. tute tranq̄lleq; res oēs erāt. Sed ea pꝛ
ſus opoꝛtuna Cateline erant. ¶ Igitur circiter ca
lendas iunias Lucio ceſare ⁊ Caio figulo cōſulib9
p̄mo ſinglos appellare. alios hoꝛtari. alios temp/
tare. opes ſuas imparatā rem. p. magna p̄mia cō/
iurationis docere. Ubi ſatis explorata ſunt: q̄ voluit:
in vnū oēs cōuocat. qb9 maxima neceſſitudo, ⁊
plurimū audacia inerat ¶ Eo cōuenere ſenatorii oꝛ
dinis publius lentulus ſura, publius antronius,
lucius caſſius lōgin9. caius cethegus. publius ſer-
uius ſylla ſeruij fili9, lucius vargūteus, q̇nt9 ānī9
marc9 poꝛcius lecca, lucius beſtia, q̇nt9 curius.
¶ Preterea ex equeſtri oꝛdine marcus fuluius no/
bilioꝛ. Lucius ſtatilius. Publius gabinius capito.
Caius coꝛnelius. ¶ Ad hoc multi ex coloniis ⁊ mu
nicipijs domi nobiles. Erant preterea complures
paulo occultius. cōſilij huiuſcemodi participes no
biles. quos magis dominationis ſpes hoꝛtabatur
q̄ inopia aut alia neceſſitudo. ¶ Ceterum iuuen/
tus pleraq;, ſed maxime nobilium cateline incep/
tis fauebat: quibus in ocio vel magnifice vel mol

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

liter viuere copia erat incerta pro certis: bellum ꝙ
pacem malebant. ¶ Fuere item ea tempeſtate: q̇
crederent marcum liciniuz craſſum nō ignarū eiꝰ
conſilij fuiſſe. quia Cneus pompeius inuiſus ipſi
magnū exercitum ductabat: cuius vis opes voluiſ
ſe contra illius potētiam creſcere, ſimul cōfiſum ſi
coniuratio valuiſſet facile apud illos principem ſe
foꝛe. ¶ Sed antea itē cōiurauere pauci cōtra rē pu.
in q̄bus Catilina fuit. de qua ꝙ veriſſiō potero dicā

LUcio tullio ꝛ Marco lepido cōſulibus Pub
liꝰ ātronius, ꝛ publiꝰ ſylla d̄ſignati cōſules
legibus ambitus interrogati: penas dederāt. Poſt
paulo catilina pecuniarū repetūdarū reus, prohi
bitus erat conſulatum petere. ꝙ intra legitimos
dies profiteri nequerit. Erat eodē tēpoꝛe, Cneus pi
ſo adoleſcēs nobilis, ſūme audacie, egēs factioſus
quem ad ꝑturbādā rem pu. inopia atq; mali mo
res ſtimulabāt. Cū hoc Catilina, ꝛ ātroniꝰ circiter
nonas decēbris cōſilio cōicato parabāt in capitolio
cal'. ianuarij Luciū cottā ꝛ luciuz toꝛq̄tū cōſules in
terficere: ipſi faſcibus coꝛreptis piſonem cum exer
citu ad optinendas duas hiſpanias mittere. Ea re
cognita: rurſus in nonas februarias conſiliuz ce
dis tranſtulerāt. Jam tum nō cōſulibꝰ modo: ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

pleriſqȝ ſenatoribꝰ pniciē machinabāt. Quod Ca
tilina ni maturaſſet ꝓ curia ſignū ſociis dare: eo die
poſt conditā vrbem romā: peſſimū facinus patra
tū foret: quia nōdū frequētes armati cōuenerāt: ea
res cōſiliū diremit. Poſteā piſo in citeriorē hiſpaniā
queſtor ꝓ pretore miſſus eſt adnitēte craſſo: qꝛ eum
infeſtū inimicū Cneo pōpeio cognouerat: neqȝ ta
mē ſenatꝰ prouinciā inuitus dederat. Quippe fedū
hominē romano populo pcul eſſe volebat: ſimulqȝ
boni complures preſidiū in eo putabant: etiā tum
potentia pōpeii formidoloſa erat: ſed is piſo in pro
uintiā ab equitibus hiſpanis quos in exercitu du
ctabat: iter faciens occiſus eſt. ¶ Sunt qui ita dicūt:
imperia eius iiuſta / ſuperba / crudelia barbaros ne
quiuiſſe pati. Alii autē equites illos. Cnei pompeii
veteres / fidoſqȝ clientes volūtate eius piſonem ag
greſſos. nūqȝ hiſpanos preterea tale facinꝰ feciſſe:
ſed imperia ſeua multa antea perpeſſos. Nos eam
rē in medio relinqmus. de ſuperiori coniuratione
ſatis dictum

Catilina vbi eos / quos paulo ante memora
ui: cōueniſſe videt: tametſi cū ſingulis mlta
ſepe egerat: tamē in rem fore credēs vniuerſos ap
pellare / atqȝ cohortari in abditā partē ediū ſeceſſit

atq̄ ibi omnibus arbitris procul amotis: orōnem
huiuſcemodi habuit.

J vt9 · fideſq̄ veſtra ſpectata mihi foret. ne q̄c
q̄ optūa res cecidiſſz. ſpes magna dn̄atiōis in
māib9 fruſtra fuiſſet neq̄ ego p ignauiā aut vana
īgenia icerta p certꝫ captarē. Sz q2 mltꝫ z magis tē
peſtatib9 vos cognoui fortes fidoſq̄ mihi: eo ani
m9 auſus ē maxim atq̄ pl'cherrimū facin9 icipe. Si
mulq̄ vobis eadē q̄ mihi bōa malaq̄ eſſe intellexi
nā idē velle atq̄ idē nolle. ea demū firma amicicia
ē. Sed ego q̄ mēte agitaui: oēs iā ātea diuerſi audi
ſtis. Ceterꝝ mihi īdies mag' magiſq̄ anim9 accēdit
cū cōſidero q̄ cōditio vite futa ſit: niſi noſmetipſos
vēdicem9 in libertatē. nā poſtq̄ reſpublica in pauco
rū potētiū ius atq̄ ditioēm cōceſſit: ſemp illis reges
tetrarche vectigales eſſe: populi · natiōes ſtipēdia pē
dere. Ceteri oēs ſtrennui · boni · nobiles atq̄ igno·
biles · vulgus ſumus: ſine grā: ſine auctoritate: his
obnoxij: q̄bus ſi res pu. valeret · formidini eſſemus
Itaq̄ ōnis grā · potētia · honos · diuitie apud illos
ſunt: aut vbi illi volūt. nobis reliquere pericula · re
pulſas iudicia · egeſtatem. Que quouſq̄ tādem pa
tiemini fortiſſimi: nonne emori p virtutē pſtat: q̄
vitam miſeram atq̄ inhoneſtā (vbi aliene ſupbie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

ludibrio fueritis: per dedecus amittere. Verū enim
uero proh deum atq̃ hominū fidē: victoria in ma
nu vobis eſt. viget etas, animus valet. cōtra illis ā
nis atq3 diuitijs ōnia cōſenuerūt. ¶ Tantūmodo
incepto opus eſt. cetera res ipſa expediet. Etenī qs
mortaliū cui virile ingeniū eſt tolerare poteſt: illis
diuitias ſuperare quas profundūt in extruēdo ma
ri et mōtibus coequādis: nobis rem familiarē etiā
ad neceſſaria deeſſe: illos binas aut āplius domos
cōtinuare: nobis larem familiarē nuſq̃ ullum eſſe
cum tabulas, ſigna thoreumata emūt: noua diri
mūt: alia edificāt: poſtremo ōnibus modis pecuni
am trahūt: vexant: tñ ſumma libidine diuitias ſu
as vincere neq̄ūt. At nobis eſt domi inopia: foris es
alienū: mala res: ſpes multo aſpior: deniq̃ qd reliq
habem9 pter miſerā aiām. Quin igit̃ expgiſcimi
ni. en illa quā ſepe optaſtis libertas. pterea diuitie
decus glīa in oculis ſita ſunt. Fortūa ōnia ea victo
rib9 pmia poſuit. res temp9, picula, egeſtas, belli
ſpolia magnifica, magis q̃ oratio mea vos horte
tur. vel impatore vel milite me vtimini. neq̃ ani
mus neq̃ corp9 vobis aberit. Hec ipa (vt ſpo) vobi
ſcū vnacōſul agam: niſi forte me anim9 fallit. Et
vos ſeruire magis q̃ impare pati eſtis.

oſtq̄ accep̄e ea hoīes q̇b9 mala abūde omnia
erant: ſed neq̄ res, neq̄ ſpes bōa vlla tametſi
illꝭ q̇etā rem pub. mouere, magna merces videbatᷓ
tñ poſtulauere plerīqꝫ vt p̄poēret: q̄ cōditio belli fo
ret: q̄ p̄mia armis peterent: q̄d vbiq̄ opis aut ſpei
haberēt. Tum Catilina nouas tabulas polliceri: p
ſcriptiōem locupletiū, mgrāt9 ſacerdotia, rapinas
alia ōnia q̄ bellum atq̄ libido victorib9 fert. Prete
rea eſſe in hiſpania citeriore piſonem In maurita,
nia cum exercitu. p. ſiciū nucerinū conſilij ſui ꝑtici,
pes Ad hoc petere conſulatum Caium antonium
quē ſibi collegam fore ſparet hoīem ꝛ familiarem
ꝛ ōib9 neceſſitudinib9 circūuētū: cū eo cōſulem ſe in
itiū belli facturꝫ Ad hoc maledictꝫ oīs bonos incre
pabat ſuorꝫ vnūquēq̄ nominās laudare: admone
bat alium egeſtatis, alium cupiditatis ſue. cōplu,
res p̄iculi aut ignominie. multos victorie ſyllane:
q̇b9 ea p̄de fuerat. ¶ Poſtq̄ ōniū aīōs alacres vi,
det: cohortat9 vt petitiōēm ſuā cure haberēt. cōuen
tū dimiſit. ¶ Fuere ea tempeſtate q̇ catilinā orōne
habita dicerēt cū ad iuſiurādū ppl'ares cōſcios ſcele
ris ſui addiceret: hūani corpis ſanguiēꝫ vino pmi
xtū i pateris circūtuliſſe. Iñ cū poſt execratiōēꝫ oīs
deguſtauiſſēt (ſicuti i ſolēnib9 ſacris fieri cōſueuit)

appuiſſe cōſiliū ſuū atꝫ eo dictā rē feciſſe: q̄ it ſe ma
g̃ fidi forēt aliꝰ alij̄: tāti facinoꝛis cōſcij̄. Nōnulli ficta
⁊ hec ⁊ m̄lta p̄terea exiſtimabāt ab his q̄ Ciceroīs inuidi
atꝫ q̄ poſtea orta ē, leniri poſſe credebāt atrocitate ſce
lerꝫ eoꝝ q̄ penas dederāt. nob̄ ea res p̄ magnitudie paꝝ
cōpta ē. ¶ Sꝫ i ea cōiuratōe q̄ntꝰ curiꝰ fuit natꝰ haud
obſcuro loco: flagitijs atꝫ facinoꝛibꝰ coopꝰtꝰ quē cēſo
res ſenatu ꝓbi grā āmouerāt. huic hoī n̄ minoꝛ vanitas
inerat q̄ꝫ audacia. neqꝫ reticere q̄ audierat: neqꝫ ſua ip
ſe ſcelera occultare: ꝓrſus neqꝫ dicere: neqꝫ facē q̄cq̄ꝫ
pēſi hēbat. Erat ei cū fuluia muliere nobili ſtup̄ ve
tꝰ cōſuetudo. cui n̄ minꝰ grātꝰ eēt: qr inopia minꝰ largi
ri poterat: repēte gl'ians maria mōteſqꝫ polliceri ce
pit ⁊ minari interdum ferro: niſi obnoxia foret. po
ſtremo ferocius agitare: q̄ꝫ ſolitus erat At fuluia in
ſolentie viri cauſa cognita: tale piclum rei publice
haud occultū habuit: ſed ſublato auctoꝛe de coniura
tione Catiline: que ⁊ quomō audierat compluribꝰ
narrauit. ¶ Ea res in p̄mis ſtudia hoīm incendit
ad cōſulatū mādandū Marco tullio cicerōi. Nāqꝫ
ātea pleraqꝫ nobilitas inuidia eſtuabat: ⁊ q̄ſi pollui
cōſulatū credēbat: ſi eū q̄uis egregiꝰ hō nouꝰ adeptꝰ
foret. Sꝫ vbi piculū aduēit: inuidia atꝫ ſupbia poſtfu
ere. Igit' comicijs habitis: cōſules declarāt Marcꝰ

tullius et Caius antoniꝰ. qđ factū primo popula/
res conſcios cōiuratiōis cōcuſſerat. ¶ Neq̄ tamen
Catiline furor minuebat̃. ſed in dies plura agitare
arma p̱ italiā locis oportunis parare. pecuniā ſua
aut amicorū fide ſumptā mutuā feſulas ad māli/
um quedā portare: q̇ poſtea p̱nceps fuit belli faciū
di. ¶ Ea tēpeſtate plurimos cuiuſq̄ generis hoīes
aſciuiſſe ſibi dicit̃ mulieres etiā aliquot: que primo
ingētes ſūptus ſtupro corporis tolerauerant· poſt v
bi etas tantūmodo queſtui/ neqꝫ luxurie modū fe/
cerat: es alienū grāde cōflauerant. p̱ eas ſe. Catilia
credebat poſſe ſeruitia vrbana ſollicitare. vrbē icēde
re. viros earꝫ vel ſibi adiūgere vel interficere ¶ Sed
in his ſempronia erat: que multa ſepe virilis auda
cie facinora cōmiſerat. hec genere/ atq̄ forma/ p̄tere
a viro/ atq̄ liberis ſatꝫ fortunata fuit. litteris grecꝫ
atqꝫ latis docta. pſallere et ſaltare elegātiꝰ/ q̄ꝫ neceſ
ſe eſt probe. Sciebat multa alia que inſtrumēta lu
xurie ſunt. ſed ei cariora ſemp̱ oīa: q̄ꝫ decus atqꝫ pu
dicicia fuere. pecunie an fame minꝰ parceret: haud
facile diſcerneres: libidine ſic accēſa: vt ſepius pete/
ret viros q̄ꝫ peteretur Sed ea ſepe ante hac fidē pro
diderat. creditum abiurauerat. cedis conſcia fuerat
luxuria atq̄ inopia preceps abierat. verū ingēium

eius haud abſurdū fuit poſſe verſus facere: iocum
mouere. ſermone uti / vel modeſto / vel molli / vel p
caci. pꝛorſus multe facetie / multuſq lepos inerant

¶ His rebus compatis: Catilina nihilominꝰ in pri
mū annum conſulatū petebat. ſperās ſi deſignatꝰ
foret facile ſe ex volūtate antonio vſurum. Neq in
teria qetus erat: ſʒ oībꝰ modis inſidias parabat ci
ceroni. neq illi tamē ad cauēdū dolus aut aſtutie dē
erant. Nāq a pncipio cōſulatꝰ ſui / multa pollicē
do p fuluiā effecerat: vt qntꝰ curius (de q paulo añ
cōmemoraui) cōſilia Catilīe ſibi pderet ad hc collegā ſu
uʒ Antoniū pactiōe puīcie ppulerat: ne cōtra rē pu.
diſſentiret. circū ſe pſidia amicoꝝ atʒ cliētū occlte habʒ

Poſtq dies comitioꝝ venit: & Cateline neq pe
titiōes neq inſidie (qs cōſulibꝰ fecerat) pſpe
ceſſere: bellū facere cōſtituit. et extrema oia experiri:
qm q occulte temptauerat: aſpa fedaq euenerant.

¶ Igitur Caiuʒ manlium feſulas atq in eam p
tem etrurie ſeptimū quēdā camertem in agrū picē
nū caiuʒ iuliū in apuliam miſit. Preterea aliū alio
quem vbiq optunū ſibi fore credebat. Interea ro
me multa ſimul moliri. cōſulibꝰ inſidias tēdere: pa
rare icēdia. optuna loca armatꝫ hōibꝰ obſidere. ipſe
cum telo eſſe. item alios iubere / hortari vti ſemper

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

intēti paratiq̄ eſſent dies nocteſq̄z vigilare: feſtiāre
neq̄z labore fatigari. Poſtremo vbi multa agitāti
nihil pcedit: rurſus in tēpeſtate nocte cōiurationis
pncipes cōuocat p Marcū porciū leccam Ibiq̄z mᷦ
ta de ignauia eoꝝ q̄ſtꝰ. docet ſe manlium miſiſſe
ad eam multitudiēm quā capiēda ad arma para-
uerat. Item alios in alia loca optūa q̄ initiū belli
facerēt. ſeq̄z ad exercitū pficiſci cupe: ſi pᷝus Cicero-
nem oppſſiſſet. eū ſuis cōſilijs multū officere.
¶ Igiᷓ pterritꝫ atq̄z dubitātibꝰ ceteris Caius cor-
nelius eq̄s romanꝰ opam ſuā pollicitꝰ: ⁊ cū eo lu-
cius vergūteus ſenator cōſtituere ea nocte paulo
poſt cū armatꝫ hōibꝰ ſicuti ſalutatū introire ad cice-
ronē. ac de inprouiſo domi ſue impatū cōfodere.
Curius vbi intellexit q̄ſtū picuſū cōſuli ipēdat: ppe
p fuluiā ciceroī dolū: q̄ pabatᷓ enūciat Ita illi ianu
a phibiti: tm̄ facinꝰ fruſtra ſuſceperāt ¶ Intea mā
liꝰ ī etruria plebē ſollicitare egeſtate ſiᷝ ac dolore iiu
rie nouaꝝ rēū cupidā, q̄ ſylle dn̄atiōe agros boaq̄
oīa amiſerat. Pretea latroēs cuiuſq̄ gn̄is: q̄ꝝ ī ea rē
giōe mᷓg copia erat. nōnᷝlos ex ſyllaīs coloīs, q̄bꝰ li
bido atq̄ luxuria ex magnis rapinis: nihil reliqui
fecerāt. ¶ Ea cū ciceroni nunciarētur: ancipiti ma
lo p motus q̄ neq̄ vrbē ab inſidijs priuato cōſilio

lōgius tueri poterat: neq; exercitus manlij · q̄ntus
aut quo cōſilio foret ſatis cōpertū habebat: rē ad ſe
natū refert iam antea rumoribus vulgi exagitatā
Itaq; (ꝙ plerumq; in atroci negocio ſolet) ſenat9
decreuit: vt darēt operā cōſules: ne q̄d res pu. detri-
menti caperet. Ea poteſtas per ſenatū more roma-
no magiſtratui maxima ꝑmittitur. exercitum pa-
rare: bellū gerere: coercere omnib9 modis ſocios at-
q; ciues. domi militieq; iperium atq; iudiciū ſum-
mū habere. aliter ſine iuſſu populi nulli earū rerū
conſulū ius eſt. Poſt paucos dies lucius ſeruius ſe-
nator in ſenatu litteras recitauit: quas feſulis adla-
tas ſibi dicebat. in quib9 ſcriptū erat. Caiū manliū
arma cepiſſe cū magna multititudine ante diem
ſextū calendarū nouembriū. Simul (id qđ in tali
re ſolet) alij portēta alij ꝓdigia alij conuētus fieri
nūciabāt: arma patari capue. atq; in apulia ſerui-
le bellū moueri. ¶ Igitur ſenat9 decreto Quit9 mar-
cius rex feſulas Quit9 metell9 cretic9 in apuliam cir-
cūq; ea loca miſſi ſunt: hi vtriq; ĩpatores ad vrbē
erant impediti: ne triumpharēt calūnia paucoruz
q̄b9 oia hoſta atq; inhoſta vendere mos eſt. ¶ Sz
ꝑtores Quint9 pompeius rufus Capuā. Quint9
metell9 celer in agrum picenū. hiſq; ꝑmiſſum eſt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

vti p̄ tp̄e atqꝫ p̄iculo exercitū cōpararēt ¶ Ad hoc ſi
quis indicaſſet de cōiuratiōe (q̄ cōtra rē pu. facta e/
rat) p̄mia decreuere: p̄mū ſeruo libertatē/libero im
punitatē ei9 rei/ ꝫ ſextertioꝝ ter ducēta milia ¶ Itē
qꝫ decreuere: vti gladiatorie familie capuā. ꝫ in ce/
tera municipia diſtribuerēt p̄ cuiuſqꝫ opib9. rome
p̄ totā vrbem vigilie haberētur. hiſqꝫ minores ma
giſtrat9 preeſſent. ¶ Quib9 rebus p̄mota ciuitas
atqꝫ immutata vrbis facies erat Ex ſumma letitia
atqꝫ laſciuia (q̄ diuturna qes p̄pererat) repēte oīs
triſtitia inuaſit. feſtinare. trepidare. neqꝫ loco neqꝫ
hoi cuiq̄ ſat credere. neqꝫ bellū gerere. neqꝫ pacē ha
bere. ſuo quiſq̄ metu periculū metiri. ¶ Ad h̄ mu
lieres (qb9 rei pub. magnitudine belli timor inſoli
t9 inceſſerat) afflictare ſeſe. man9 ſupplices ad celū
tendere. miſerari p̄uos liberos. rogitare. oia pauerē
ſupbia atq̄ delitijs omiſſis ſibi patrieq̄ diffidere.

¶ Catiline crudelis anim9 eadē illa mouebat:
tametſi p̄ſidia parabāt. ꝫ ip̄e lege plantia int
rogat9 erat ab lutio paulo. poſtrēo diſſimulandi cā
aut ſui expurgādi ſicut iurgio laceſſit9 foret: in ſena
tū veīt ¶ Tum marc9 tullius cōſul ſiue p̄ſentiam
eius timēs. ſiue ira cōmot9 orōnem luculentam ha
buit/atqꝫ vtilē rei pub. quam poſtea ſcriptā edidit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

¶ Sed vbi ille aſſedit: Catelina (vt erat paratus ad diſſimulanda omnia) demiſſo vultu/ voce ſupplici poſtulare a patrib9 cepit: ne quid de ſe temere crederent. Ea familia ortum ita ſe ab adoleſcentia vitã inſtituiſſe: vt oia bona in ſpe haberet. ne eſtimarẽt ſibi patritio homini: cuius ipſi9 atq3 maioꝝ plurima bñficia in plebem romanam eẽnt: ꝑdita republica op9eſſe: cũ eam ſeruaret Marc9tulli9 inqlin9 ciuis vrbis rome. Ad hoc maledicta alia cũ adderet ſtrepe oms: hoſtem atq3 paricidã vocare. Tum ille furibũd9: qm̃ q̃dẽ circũuẽt9 inqt ab iimicꝭ p̃ceps agor incẽdiũ meũ ruina veſtra reſtringam. Deinde ſe ex curia domũ ꝓripuit. vbi multa ſecũ voluẽs. q neq3 inſidie cõſuli ꝓcedebãt: ⁊ ab incendio intelligebat vrbem munitã vigilijs: optimũ factu credens exercitũ augere: ac p̃uſq̃ legiões ſcriberẽt: multa ãte cape q̃ bello vſui forent. Nocte intempeſta cum paucis in mãliana caſtra ꝓfectus eſt. Sed cethego atq̃ lentulo/ ceteriſq̃ quoꝝ cognouerat promptã audaciã: mandat: vt quibus rebus poſſent opes factionis cõfirmẽt. inſidias cõſuli maturẽt cedem incendia aliaq̃ belli facinora parent. ſeſe ꝓpediẽ cũ magno exercitu ad vrbẽ acceſſurum

Dum hec rome gerũt Caius mãlius ex ſuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

numero legatos ad regem marciū mittit. cū man
datis huiuſcemodi.

Eos hominesq; teſtamur imperator: nos ar-
ma neq; contra patriam cepiſſe: neq; quo pe-
riculū aliis faceremus: ſed uti corpora noſtra ab in
iuria tuta forent. qui miſeri egentes violentia atq;
crudelitate feneratorum pleriq; patria ſed omnes
fama atq; fortunis expertes ſum⁹. Neq; cuiq̄ noſtꝝ
licuit more maioꝝ lege uti, neq; amiſſo patrimōio
liberum corp⁹ habere. tanta ſeuicia feneratorū atq;
p̄toris fuit. Sepe maiores noſtri miſerti plebis ro-
mane: decretis ſuis inopie eius opitulati ſunt.
At nouiſſime memoria exiſtente noſtra ꝓpter ma
gnitudinem eris alieni volentib⁹ ōnibus bonis: ar
gētum cōi ere ſolutū eſt. Sepe ipa plebs aut domi
nādi ſtudio ꝑmota. aut ſuperbia magiſtratuū ar
mata: a patrib⁹ ſeceſſit. ¶ At nos non imperium, ne
q; diuitias petimus: q̄rum rerum cauſa bella atq;
certamina ōnia inter mortales ſunt ſed libertatem
quam nemo bon⁹, niſi cum anima ſimul amittit
Te atq; ſenatum obteſtamur: cōſulatis miſeris ci
uib⁹. legis p̄ſidiū (qđ iniq̄tas p̄toris eripuit) reſti
tuatis: neve nobis eam neceſſitudiē impouatis:
ut q̄ram⁹ quonam modo maxime vlti ſanguiē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

noſtꝛ pereamꝰ ¶ Ad hec q̇ntꝰ marciꝰ rn̄dit Si quid
ab ſenatu petere vellēt: ab armis diſcedāt romā ſup
plices ꝓficiſcātur. ea māſuetudīe atq; miſericoꝛdia
ſenatū ppl'i romāi ſp̄ fuiſſe: vt nemo vnq̄ ab eo fru
ſtra auxiliū petiuerit.

T catilina ex itinere pleriſq; conſularibꝰ p̄te-
rea optimo cuiq; lr̄as mittit: ſe falſis crimibꝰ
circūuētū: qm̄ factiōi inimicoꝝ reſiſtere nequerit: foꝛ
tune cedere: maſſilie in exiliū ꝓficiſci. nō q̄ ſibi tanti
ſceleris cōſciꝰ eēt: ſz vti res publica q̇eta foꝛet. neue
ex ſua cōtētiōe ſeditio oꝛiretur. ¶ Ab his lōge diuer
ſas lr̄as. Q. Catulus in ſenatu recitauit. q̄s ſibi no-
mine Catiline redditas dicebat. Eaꝝ exēplū infra
ſcriptū ē ¶ Luciꝰ Catilina Salutē q̇nto Catulo

Gregia tua fides (re cognita) grata mihi ma
gnis meis ꝑiculis fiduciam commendationi
mee tribuit. Quāobꝛem defenſioēz in nouo cōſilio
nō ſtatui parare. ſatiſfactioēm ex nulla cōſciētia de
culpa ꝓponere decreui: quam mediusfidius veraz
ꝑcet cognoſcas. ¶ Iniurijs cōtumelijſq; cōcita-
tus: q2 fructu laboꝛis induſtrieq; mee ꝑuatꝰ ſtatuz
dignitatis non obtinebam publicam miſeroꝛum
cauſam ꝓ mea conſuetudine ſuſcepi. non q2 es ali
enū meis nōibus ſumptū ex poſſeſſionibꝰ ſoluere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

nō poſſem: cum ⁊ alienis nominibus liberalitas oreſtille ſuiſqꝫ filieqꝫ copijs ꝑſolueret. ¶ Sed qꝛ nō dignos homines hōre honeſtatos videbam. meqꝫ falſa ſuſpitione alienatum eſſe ſentiebam. hoc nomie/ ſatis honeſtas ꝓ meo caſu ſpes relique dignitatis conſeruande ſum ſequutus. Plura cū ſcribere vellem: nūciatū eſt vim mihi parari. Nunc oreſtillam tibi commēdo: tueqꝫ fidei trado. eamqꝫ ab iniuria defendas ꝑ liberos tuos rogatꝰ. aueto.

¶ Sed ipſe paucos dies cōmoratus apud Caium flamminiuꝫ in agro aretino: dū ciuitatem antea ſollicitatam armis exornat. cum faſcibus atqꝫ alijs imperij inſignibus in caſtra ad manlium contendit.

Ec vbi rome comperta ſunt: ſenatus Catilinā ⁊ Manlium hoſtes iudicat. cetere multitudini diē ſtatuit: antequā liceret ſine fraude ab armis diſcedere: p̄ter rerū capitaliū cōdēnatis p̄terea decreuit vti cōſules delectū habeāt: Antoniꝰ cū exercitu catilinā ꝑſequi maturet. Cicero vrbi p̄ſidiū ſit. ¶ Ea tempeſtate mihi impiū ppl'i romāi mltomaxime miſerabile viſum eſt. Cui cū ad occaſuꝫ ab ortu ſol' oia domita armis pareret: domi ociū atqꝫ diti(tie) q̄ ꝑma mortales putant, affluerent: fuere tā ciues q̄

ſe remqꝫ publicē in obſtinatis animis ꝑditum irēt
Namqꝫ duob⁹ ſenatus decretis ex tanta multitu
dine/ neqꝫ p̄mio inductꝰ cōiuratiōem patefecerat.
neqꝫ ex caſtris Catiline q̇ſq̄ omnium diſceſſerat. tan
ta vis morbi atqꝫ uti tabes/ pleroſqꝫ ciuiū animos
inuaſerat. Neqꝫ ſolum illis aliena mens erat: q̄ cō
ſcij cōiuratiōis fuerant: ſed omnino cuncta plebs no
uarum rerum ſtudio Catiline incepta ꝓbabāt. Id
adeo more ſuo videbatur facere. Nam ſemꝑ in ci
uitate quib⁹ opes nulle ſunt. bonis inuident: ma
los extollūt: vetera odere. noua exoptant. odio ſuaꝝ
rerum mutari oīa ſtudent. turba atqꝫ ſeditionibus
ſine cura aluntᷣ: qm̄ egeſtas facile habetᷣ ſine dāno.
¶ Sed vrbana plebs ea vero preceps erat de multꝭ
cauſis. primum omniū/ qui vbiqꝫ probro atqꝫ petu
lātia maxime p̄ſtabant. Itē alij qui ꝑ dedecora pa
trimonijs amiſſis paupes. poſtremo oēs quos fla
gitiū aut inopia domo expulerant: hi romā ſicut in
ſentinā cōfluxerant. Deinde multi memores ſylla
ne victorie (quod ex gregarijs militib⁹/ alios ſena/
tores videbant alios ita diuites vt regio victu atqꝫ
cultu etatē agerent: ſibi quiſqꝫ (ſi in armis foret) ex
victoria talia ſperabat. Preterea iuuent⁹ (q̄ in agris
manuū mercede inopiam tolerauerat) priuatis at

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

qʒ publicis largitionibus excita / vrbanũ ociũ igra
to labori ꝓtulerat eos atqʒ alios om̄s malũ pu/
blicũ alebat Quo minus mirandũ eſt hoı̄es egen
tes malis moribꝰ ſpe maxima rei pub. iuxta / ac ſi
bi conſuluiſſe ¶ Preterea quorum victoria ſylle
parentes ꝓſcripti / bona erepta ius libertatis immi
nutum erat: ſane haud alio animo belli euentum
exſpectabant. ¶ Ad hoc q̃cunqʒ aliarum atqʒ ſena
tus partium erant: conturbari rem pub. quam ni/
mis valere ipſi malebant. Id adeo malum m̄ltos
poſt annos in ciuitatem reuerterat. Nam poſtq̃
Cneo pompeio ꝛ marco craſſo conſulibus / tribu /
nitia poteſtas reſtituta eſt: homines adoleſcentes
ſummam potentiam nacti (q̄bus etas animus qʒ
ferox erat) cepere ſenatum criminando / plebem ex
agitare. deinde largiendo / atqʒ pollicitando magꝫ
incendere. Ita ipſi clari potentes fieri Contra eos
ſumma ope nitebatur pleraqʒ nobilitas. ſenatꝰ ſpe
cialiter pro ſua magnitudine. Namqʒ (vti paucis
verum abſoluam) poſt illa tempora q̃cunqʒ re. p. agi
tauere: honeſtis nōibus / alij ſicuti ppl'i iura defen/
derent: ꝑs quo ſenatus auctoritas maxima foret:
bonum publicum ſimulantes / pro ſua quiſqʒ pote
tia certabat. neqʒ illis mod̄ſtia: neqʒ modꝰ cōtẽtiõis

erat vtriqꝫ victoriam crudeliter exercebant. ¶ Sed
poſtꝙ gneius pōpeius ad bellum maritimuz atqꝫ
mitridaticū miſſus eſt: plebis opes iminute. pau/
corum potētia creuit. hi magiſtratus/ prouincias/
aliaqꝫ ōnia tenere. ipſi innoxij. florētes ſine metu e
tatem agere: ceteroſqꝫ iudicijs terrere quo plebem
in magiſtratu placidius tractarēt. Sed vbi primuz
dubijs reb9 nouādis ſpes oblata eſt. vet9 certamē a
nimos eoꝝ arrexit: ꝙ ſi pmo p̄lio Catilina ſupior/
aut equa manu diſceſſiſſet pfecto magna clades/
atqꝫ calamitas rem pub. oppſſiſſet: neqꝫ illis q̄ vi/
ctoriam adepti forent: diutius ea vti licuiſſet: qm̄ de
feſſis ⁊ exanguib9/ q̄ plus poſſet: impium atqꝫ li/
bertatem extorq̄ret ¶ Fuere tn̄ extra cōiurationem
complures: q̄ ad Catilinam initio pfecti ſunt. In
his erat fili9 ſenatoris anthonius fului9: quē retra
ctum ex itinere parēs necari iuſſit.

Jſdem tpib9 rome lētul9 (ſicuti Catilina p̄ce
perat) q̄ſcūqꝫ morib9/ aut fortūa nouis reb9 idone
os credebat: aut p ſe/ aut p alios ſollicitabat: neqꝫ
ſolum ciues ſed cuiuſqꝫ modi gen9 hoim̄: qđ modo
vſui foret bello ¶ Igitur publio vmbreno cuidam
negocium dat: vt legatos allobrogum requirat. e/
oſqꝫ (ſi poſſit) impellat ad ſocietatem belli: exiſti/

mans publice priuatimq; ere alieno oppressos:
preterea ꝙ natura gens gallica bellicosa esset: faci
le posse eos ad tale consilium adduci. vmbrenus (
ꝙ in gallia negotiatus erat ⁊ plerisq; ꝑncipibus ci-
uitatum notus erat: atq; eos nouerat. Itaq; sine
mora vbi primum legatos in foro conspexit: per-
cunctatus pauca de statu ciuitatis ⁊ quasi condo-
lens eius casum requirere cepit: quem exitū tantis
malis sperarent. Postquam illos videt queri de a-
uaricia magistratuum: accusare senatum: ꝙ in eo
nihil auxilij esset: miserijs suis remedium mortem
expectare: at ego vobis inquit (si modo viri esse vul
tis) rationem ostendam: qua tanta ista mala effu
giatis. Hec vbi dixit. allobroges in maximā spem
adducti: vmbrenum orare vt sui misereretur. nihil
tam asperum neq; tam difficile esse: quod non cu-
pidissime facturi essent: dum modo ea res ciuitatē
ere alieno liberaret. ¶ Ille eos in domum. D.
bruti ꝑducit. ꝙ foro ꝓpinqua erat: neq; aliena con
silij ꝓpter semproniam. Nam tum brutus roma
aberat. Preterea gabinium accersit: quo maior au
ctoritas sermoni inesset. Eo presente coniurationē
aperit. socios nominat: p̄terea mltos cuiusq; gene
ris innoxios q̄ legatis amplior animus inesset.

¶ Deinde eos pollicitos operam ſuam domũ dimittit ¶ Sed allobroges diu ĩ icerto habuere qd nam cõſilij caperent In altera parte erat es alienũ ſtudium belli/ magna merces in ſpe victorie. At in altera maiores opes. tuta cõſilia. pro incerta ſpe certa p̃mia. Hec illis voluẽtibus tandem fortuna rei pub. vincit. ¶ Itaq; q̇nto fabio ſange cuius patrocinio ciuitas plurimum vtebatur: rem omnem vti cognouerant/ aperiunt ¶ Cicero per ſangã conſilio cognito/ legatis p̃cepit: vt ſtudium coniurationis vehementer ſimulent: ac ceteros adeant: bene polliceantur. Dentq; operam: vti eos q̃maxie manifeſtos habeant

Iſdem fere temporibus in gallia citeriore atq; vlteriore/ Item in agro piceno / brincio, & apulia/ motus erat Nam illi quos Catilina ante dimiſerat: inconſulte/ ac veluti p demẽtiam cũcta ſimul agebant. nocturnis conſilijs: armoꝝ atq; telorum portationibus/ feſtinando agitando oĩa plus timoris q̃ periculi effecerant. Ex eo numero complures Quintus metellus celer p̃tor ex ſenatꝰ conſulto cauſa cognita/ in vincula coniecerat. Itemq; in citeriore gallia conſul Caius murena/ q̇ ei puĩcie legatus preerat ¶ At rome lentulus

cū ceteris q̇ p̓ncipes cōiuratiōes erāt: paratꝭ, vt vid
bat, magnis copꝭs cōſtituerat: vti ad Catilinam
in agrum feſulanū cū exercitu veniſſet: luciꝰ beſtia
tribunꝰ plebis, cōtiōe habita, q̄reret de actiōibꝰ Ci-
cerōis belliq̄ grauiſſimi inuidiā optīo cōſuli iponeret.
Eo ſigno dato: prima nocte cetera multitudo con
iuratiōis, ſuū q̇ſqꝫ negociū exeq̄ret. ſed ea dicebant
diuiſa hoc mō. ſtatiliꝰ ⁊ gabiniꝰ vti cū magna ma
nu duodecim ſiꝉ oꝑtuna loca vrbis incēderēt. Quo
tumultu facilioꝛ aditꝰ ad cōſulem, ceteroſqꝫ, q̇bus
inſidie parabātur, fieret. Cethegꝰ Ciceronis ianuā
obſideret: eūqꝫ vi aggrederet. aliꝰ āt aliū. ſed filij fa
miliaꝝ, q̊ꝝ ex ea nobilitate maxīa ꝑs erat, parētes
interficerēt. Simꝉ cede ⁊ incedio ꝑculſis ōibꝰ ad ca
tilinā erūpent. ¶ Inter hec parata atqꝫ decreta: ce-
thegꝰ ſꝑ q̄rebat de ignauia ſocioꝝ illos dubitādo,
⁊ dies ꝓlatādo, magnas oꝑtūitates corrūꝑe facto
nō cōſulto in tali ꝑiculo opꝰ eſſe. ſeqꝫ, ſi pauci adiu-
uarēt, languētibꝰ aliis: impetū in curiā facturū. na
tura ferox aīo vehemēs, manu ꝓmtꝰ erat. maxīm
bonū in celeritate putabat.

Ed allobroges ex ꝑcepto Ciceroīs ꝑ gabiniū
ceteros cōueniūt. ab lentulo, cethego, ſtatilio,
itēqꝫ caſſio, poſtulāt iuſiurādū qđ ſignatū ad ciues

perferāt: aliter haud ſacile eos ad tantū negociū i-
pelli poſſe. Ceteri nihil ſuſpicātes dant. Caſſius ſe-
met eo breui vēturū pollicet᷑ : ac paulo āte legatos
ex vrbe ꝓficiſcit᷑. lentulus cū his titū volturciū quē-
dā crotonienſē mittit: vt allobroges priuſq̄ domū ꝑ
gerēt: cū Catilina data atq̄ accepta fide: ſocietatē cō-
firmarent. ipſe volturcio litteras ad Catilinā dat. q̄
rū exemplū infra ſcriptum eſt

Quis ſim ex eo quē ad te miſi cognoſces. fac co
gites in q̄nta calamitate ſis: ⁊ memineris te viruꝫ
eſſe. cōſideres q̇d tue ratiōes poſtulēt. auxiliū petas
ab oībꝰ: etiā ab infimis ¶ Ad hoc mādata v̇bis dat
cū ab ſenatu hoſtis iudicatꝰ ſit: q̊ conſilio ſeruitia re
pudiet. in vrbe ꝑata eſſe q̄ iuſſerit: ne cūctet᷑ ipſe pro
pius accedere. ¶ His rebꝰ ita actis cōſtituta nocte
q̄ ꝓficiſcerēt᷑ Cicero ꝑ legatos cūcta edoctꝰ: lucio va
lerio flacco ⁊ Caio protīno p̄toribꝰ iꝑat: vt in pōte
miluio ꝑ īſidias/ allobrogū comitatꝰ d̄prehēdāt. rē
oēꝫ aperit: cuius grā mittebantur. Cetera vti opꝰ
facto ſit ita agāt ꝑmittit illis hoīes militares ſine
tumultu p̄ſidijs collocatis ſicuti p̄ceptū erat: occul-
te pōtē obſidēt. ¶ Poſtq̄ ad id loci legati cū voltur
cio venerūt: ⁊ ſimul vtriſq̄ clamor exortꝰ eſt. galli ci
to cognito cōſilio ſine mora p̄toribus ſe tradūt Vol

turcius primo cohortatꝰ ceteros: gladio ſe a multi
tudine defēdit. Deiñ vbi a legatis deſertꝰ ē: mlta p̄
us de ſalute ſua pro̅tinū obteſtatꝰ qd̄ ei notus erat
poſtreō timidꝰ ac vite diffidēs/ velut hoſtibꝰ ſeſe p̄to
ribꝰ dedit. Quibꝰ rēbꝰ cōfectis: oīa ꝓpere ꝑ nuncios
cōſuli declarantur

a T illū ingēs cura / atqꝫ leticia ſil̄ occupauere.
Nā letabat̄ itelligēs cōiuratiōe patefcā: ciuita
tē piculꝭ ereptā eē. Porro aūt anxiꝰ erat: dubitās i ma
xio ſcelē tātis ciuibꝰ deꝑhēſis: qd fcō opꝰ eēt: penā il
loꝝ ſibi oneri ipuitatē ꝑdēde rei.p. cauſaz fore credē
bat. Igit cōfirmato aīo/ vocari ad ſe iubet lentulū
cethegū/ ſtatiliū/ gabiniū/ itēqꝫ cepariū tracinēſem
q̄ in apuliā ad cōcitāda ſeruitia ꝓficiſci pabat Cete
ri ſiñ mora veniūt. Ceparius paulo añ domo egreſſꝰ
cogito idicio ex vrbe ꝓfugerat. cōſul lētulū (qꝫ p̄tor
erat) ipſe manu tenēs in ſenatū ꝑducit. rliqs cū cu
ſtodibꝰ in edē cōcordie veniere iubet Eo ſenatū ad/
uocat. magnaqꝫ frequētia eiꝰ ordis vlturciū cū legatꝫ
itroducit. flaccū p̄torē ſcriniū cū lrīs (q̄s a legatꝫ ac/
cepat) eidē afferri iubꝫ ¶ Volturciꝰ itrogatꝰ de itiē
re de lrīs. poſtremo qd aūt q̄ de cauſa cōſiliū habuiſſet
primo alia fingere. diſſimlare de cōiuratiōe. Pꝰ vbi
fide.p. dicere iuſſus ē: oīa vti geſta erant aperit. docet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

ꝙ ſe trāſactis paucis añ diebꝰ / a gabinio / cepario
ſociū accitū nihil āplius ſcire ꝙ legatos. tantūmo/
do audire ſolitū ex gabinio/ publiū antroniū/ Ser
uiū et. L. ſyllā. L. vargunteū / multos ꝑterea in ea cō
iuratiōe eſſe. Eadē galli fatēt ❡ At lentulū diſſimu
lantē coarguūt ꝑter litteras / ſermōibꝫ q̊s ille habe
re ſolitꝰ erat: ex libris ſybillinis regnū rome tribus
cornelijs portēdi Cinnā atꝙ ſyllā antea/ ſe tertiū eſ
ſe: cui fatū foret vrbe potiri. ꝑterea ab incēſo capito
lio illū eſſe viceſimū annū quē ſepe ex ꝓdigijs aru/
ſpices reſpondiſſent: bello ciuili cruentū fore ❡ Igi
tur ꝑlectis litteris / cū prius ōnes ſigna ſua cōgno/
uiſſent: ſenatus decreuit: vti abdicatus magiſtra/
tu lentulus/ itēꝙ ceteri in liberis cuſtodijs habeant
Itaꝙ lētulus. P. lētulo Spinteri (q̇ tū edilis erat)
cethegus. Q. cornificio / Statilius Caio ceſari / ga
biniꝰ marco craſſo Ceparius (nā is paulo añ ex fu
ga retractꝰ erat) Cneo terētio ſenatori tradunt

Pterea plebs cōiuratiōe patefacta (que ꝑmo
cupida rerū nouaꝝ nimis bello fauebat) mu
tata mēte / catiline cōſilia execrari Ciceronē ad celū
tollere. veluti ex ſeruitute erepta / gaudiū atꝙ letici
am agitabat Namꝙ belli facinora alia / prede ma
giſꝙ detrimēto fore: incēdiū vero crudele / imodera

tum ac vbi maxime calamitoſum putabat Quip
pe cui oēs copie in vſu quotidiano ꝛ cultu corpis e
rāt. ¶ Poſt eum diē quidā. L. tarquiniꝰ ad ſenatū
adductꝰ erat: quē ad Catilinā ꝓficiſcētē/ ex itinere
retractū aiebāt Is cū ſe diceret indicaturū de cōiura
tiōe/ ſi fides. p. data eſſet. iuſſus a cōſule/ q̄d ſciret e
dicere: eadē fere q̄ volturcius/ de paratis incēdijs/ de ce
de bonoꝝ/ de itinere hoſtiū ſenatū docet. Preterea
ſe miſſum a marco craſſo: q̄ catiline nūciaret: ne eū
lentulꝰ ꝛ cethegus/ aliiq; in cōiuratiōe dephēſi ter
rerent. eoq; magis properaret ad vrbem accede/
re: q̄ ꝛ ceteroꝝ animos reficeret. et illi faciliꝰ e picu
lo eriperētur. ¶ Sz vbi tarquinius craſſum noīauit
hoīem nobilē/ maxīs diuitijs/ ſūma potētia/ alij rē
īcredibilē rati: pars tametſi verū exiſtimabāt: tn̄ q̄a
in tali tēpore tāta vis hoīs magis leniunda/ ꝙ exa
gitāda videbatur: pleriq; craſſo ex negocijs puatis
obnoxij cōclamabāt: īdicē falſum eſſe: deq; ea re po
ſtulāt vti referat. Itaq; cōſulēte cicerōe frequens ſe
natꝰ decreuit: tarquinij indiciū falſum videri: eūq;
in vinculis retinendū. neq; amplius poteſtatem fa
ciendam: niſi de eo indicaret: cuius cōſilio tantam
rem eſſet mētitus. ¶ Erāt eo tēpore qui exiſtima
rēt iudiciū illud a. P. ātronio machinatū: quo faci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

lius appellato craſſo per ſocietatem periculi reli
quos illius potentia tegeret. Alij tarquiniū a Cice
rone immiſſum aiebāt: ne craſſus more ſuo ſuſce
pto malorum patrocinio ꝛ rem publicā conturba
ret. Ipſum craſſum ego poſt ea predicantē audiui
illam tantā contumeliā ſibi a Cicerone impoſitā.
¶ Sed iſdē temporib9. Q. catulus ꝛ Cneus piſo
neqꝫ precib9 neqꝫ precio Ciceronē impellere potue
re: vti per allobroges aut aliū indicē Caius ceſar
falſo noiaretur. Nā vterqꝫ cū illo graues inimicici
as exercebat. piſo oppugnat9 in iudicio pecuniaꝝ
repetundarū: ꝓpter cuiuſdā trāſpadani ſuppliciū
iniuſtū. Catulus ex petitiōe pōtificat9 odio incēſus
ꝙ in extrema etate maximis honorib9 vſus ab a
doleſcētulo ceſare victus diſceſſerat. Res autē oppor
tuna videbatur: ꝙ priuatim egregia liberalitate
publice maximis muneribꝰ grandē pecuniā debe
rat. Sed vbi cōſulē ad tātum facinus īpellere neq̄
unt. ipſi ſingillatim circūeundo atqꝫ mētiendo q̄
ſe ex volturcio aut allobrogib9 audiſſe dicerēt: ma
gnā illi inuidiā cōflauerāt: vſqꝫ eo vt nōnulli equi
tes romani qui ꝓſidij causa cū telis erāt circū edē cō
cordie, ſeu periculi magnitudine, ſeu animi nobi
litate impulſi: quo ſtudiū ſuū in r. p. clari9 eſſet: egredi

enti ex ſenatu ceſari gladio minitarẽt. ¶ Dũ h̃ in
ſenatu agunt̃: ꝛ dũ legatis allobrogũ / ꝛ vulturcio
tito cõprobato coꝝ indicio p̃mia decernunt̃: liberti
ꝛ pauci ex cliẽtib9 lẽtuli diuerſis itinerib9 opifices
atq̃ in vicis ſeruitia ad eũ eripiẽdũ ſollicitabãt. par
tim exquirebãt duces multitudinũ: q̃ p̃cio rem. p.
vexare ſoliti erãt. Cetheg9 autẽ ꝑ nuncios familiã
atq̃ libertos ſuos lectos ꝛ exercitatos orabat i au/
daciã: vt grege facto / cũ telis ad ſeſe irrumperẽt.

Onſul vbi ea pari cognouit: diſpoſitꝫ p̃ſidijs
vt res atq̃ tempus monebꝫ cõuocato ſenatu
refert q̃d de his fieri placeat / q̃ in cuſtodiã traditi e
rãt. ſꝫ eos paulo añ freq̃ns ſenat9 iudicauerat cõtra
rẽ. p. feciſſe ¶ Tũ. D. iunius ſyllan9 / p̃mus ſentẽti
am rogatus (ꝙ eo tẽpore cõſul d̃ſignatus erat) de
his q̃ in cuſtodijs tenebãt: ꝛ p̃terea de lucio caſſio
p. furio. p. vmbreno. Q. ãnio: ſi d̃prehẽſi forẽt ſuppli
ciũ ſumendũ decreuerat. Iſq̃ poſtea ꝑmotus ora
tiõe. C. ceſaris: pedibus in ſentẽtiã tiberij neronis i
turũ ſe dixerat: ꝙ de ea re / p̃ſidijs additis referẽduꝫ
cenſuerat. ¶ Sed ceſar vbi ad eũ ventũ eſt: rogat9
ſententiã a conſule / huiuſcemodi verba locut9 eſt

Mnis hoĩes. P. C. qui de rebus dubijs cõſul
tant: ab odio / amicitia / ira / atq̃ miſericordia vacu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

os eſſe decet. haud facile anim⁹ ꝓuidet: vbi illa of-
ficiũt. neqꝫ quiſqꝫ hominũ libidini ſimul ⁊ vſui pa
ruit. vbi intẽderis igeniũ valet. ſi libido poſſidet: e
a doīatᷣ. nil anim⁹ valet. Magna mihi copia meō
rādi patres cōſcripti. ꝗ reges atqꝫ populi ira atꝫ mi
ſericordia impulſi: male cōſuluerūt. ſꝫ ea malo di-
cere: ꝗ maiores nr̄i cōtra libidinē animi ſui recte at
qꝫ ordine fecere. ¶ Bello macedonico (qđ cū rege ꝑ
ſe geſſim⁹) rhodioꝝ ciuitas magna atqꝫ magnifi
ca (q̄. p. r. opib⁹ creuerat) infida ⁊ aduerſa nob̄ fu-
it. Sꝫ poſtqꝫ bello cōfecto/ de rhodijs cōſultū eſt ma
iores noſtri/ ne quis diuitiarū magis qꝫ iniurie cā
bellū inceptū diceret: īpunitos dimiſere eos. ¶ Itē
bellis punicis ōnib⁹ cū ſepe cartagīēſes/ ⁊ in pace
⁊ in bello ⁊ ꝑ inducias multa nefaria facinora fe
ciſſent. nūqꝫ ipſi ꝑ occaſionē talia facere. magis qđ
ſe dignū foret qꝫ qđ in illos iure fieri poſſet: q̄rebāt
¶ Hoc item vobis prouidēdū eſt. P. C. ne pl⁹ apđ
vos valeat. P. lentuli et ceteroꝝ ſcelus/ qꝫ veſtra di
gnitas: neu magis ire veſtre qꝫ fame cōſulatis
¶ Nam ſi digna pena pro factis eoꝝ reperitᷣ nouū
cōſilium approbo. Sin magnitudo ſceleris omni
um ingenia exuperat: his ſupplicijs vtendū cenſeo
q̄ legib⁹ cōparata ſunt. ¶ Plerīqꝫ eoꝝ qui āte me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

ſententias dixerūt: cōpoſite atq̧ magnifice caſū rei
p. miſerati ſunt. que belli ſcuitia eſſet. que victis ac
ciderēt enumerauere. rapi virgines: pueros diuelli
a parentū cōplexu: matres familiarū pati: que victo
rib9 collibuiſſent: phana atz domos ſpoliari. cedē i
cēdia fieri. poſtremo arm̄, cadaverib9, cruore, atq̧
luctu oīa cōpleri Sed p deos imortales q̄ illa orati
o ptinuit? an vti nos īfeſtos cōiuratiōi faceret? ſcz
quē res tanta ⁊ tā atrox nō pmouit: eū orō accēdet?
nō ita ē. neqz cuiq̧ mortaliū iniurie ſue parue videē
tur. Multi eas grauiꝰ equo habuere. ſed alia aliīs
licētia ē. P. C. q̄ demiſſi in obſcuro vitā agūt: ſi quid
iracūdia deliq̄re: pauci ſciūt. fama atqz fortuna eo
rū pares ſunt. Qui magno īperio p̄diti: in excelſo e
tatē agūt: coꝝ facta cuncti mortales nouere. Ita in
maxiā fortuna mīma licētia ē neqz ſtudere, neqz o,
diſſe. ſz mīme iraſci decet Que apud alios iracūdia
dr ea ī impio ſupbia atz crudelitas appellat. Eqdē
ego ſic exiſtiō. P. C. oēs cruciat9 miōres q̧ facino,
ra illorū eē. Sed pleriqz mortales poſtrema memi
nere. ⁊ ī hoīb9 ipīs ſceleris eoꝝ obliti de pena diſſe
rūt: ſi ea paulo ſeuerior fuit C D. ſyllanū virū fortē
atqz ſtrēnuū certe ſcio q̄ dixerit: ſtudio reipu. dixiſſe.
neqz illū in tāta re grāz, aut ſimicicias exercere eos

mores/ eaqꝫ modeſtiā viri cognoui: verum ſentētia
mihi nō crudel'. qd em̄ in tales hoīes crudle fieri p̄t
Sed aliena a re. p. noſtra videtur. Nā ꝑcō aut me
tus/ aut iiuria ſyllane te ſubegit cōſulē deſignatū:
gen9 pene nouū ꝺcernere. de tiōre ſuꝑuacuū ē diſſe
rere. cū p̄ſertim diligētia clariſſimi viri cōſulis/ tan
ta p̄ſidia ſint in armis. de pena poſſuȝ eq̇dē dicere/
id qđ res habet in luctu atqꝫ miſerijs mortē/ erūna
rū requiē nō cruciatū eſſe ⁊ eā cūcta mortaliū mala
diſſoluere. vltra/ neqꝫ cure/ neqꝫ gaudia locū eē. Sȝ
ꝑ deos imortales/ quā ob rē in ſniaȝ nō addidiſti: v
ti prius v̇berib9 in eos aīaduerteret? an q2 lex porci/
a vetat. aut alie leges? Item condēnatis ciuibus
nō aīaȝ eripi ſed exiliū ꝑmitti iubēt. an q2 grauī9 eſt
verberari q̄ꝫ necari? Quid autē acerbum aut nimis
graue ē in hoīes tāti faciōris cōuictos? Sin q2 leui9
eſt: q̇d cōuenit in minore negocio legē timere cū eā
in maiore neglexeris. At enim quis rep̄hendet: q̇d i
parricidis rei. p. decretū exit? Tēpus dies/ fortuna/
cui9 libido gētib9 moderatᷓ illis merito accidet: q̇c
q̇d euenerit. ¶ Ceterū vos patres cōſcripti quid in
alios ſtatuatis: cōſiderate. oīa mala exēpla ex reb9
bonis orta ſunt Sed vbi iperiū ad ignauos ciues/
aut minus bonos ꝑuenit: nouū illud exemplū ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

digis ⁊ idoneis/ad nō dignos / ⁊ nō idoẽos trāſfer
ṫ. Lacedemonij deuictꝭ atheniēſib9 trigīta viros īpo
ſuere: q̄ re͛. p. eoꝝ tractarent. Hi ꝑmo cape peſſimū
queq; ⁊ oīb9 inuiſū īdēnatū necare. ea ppl's letari: ⁊
merito dice͛ fieri: P9 vbi paulatī licētia creuit: iuxta
malos ⁊ bonos libidinoſe īt ficere/ceteros metu t/
rere. Ita ciuitas ſeruitute oppſſa: ſtulte leticie g͛ues
pēās dedit Nrā meōria victoꝛ ſylla/cū damaſippū
et alios hui9mōi (q malo rei. p creuerāt) iugulari
iuſſit: q̇s nō factū ei9 laudabat: hoīes ſceleſtos/ ⁊ fa
ctioſos (q ſeditiōib9 re͛. p. exagitauerāt) merito ne/
catos aiebāt. Sed ea res/magne initiū cladis fuit
Nā vti q̇ſq; domū aut villā. poſtreō vas/ aut veſti
mētū alicuius cōcupiuerat: dabat operā: vt is in ꝓ
ſcriptoruʒ numero eēt. Ita illi quibus damaſippi
mors leticie fuerat: paulopoſt ipſi trahebant. neq;
ꝑ9 iugulādi finis fuit: q̄ ſylla oēs ſuos diuitijs ex/
pleuit. ¶ Atq; ego hec in marco tullio / neq; his tē
poꝛib9 fieri vereoꝛ Sed in magna ciuitate mlta ⁊
varia in prōptu ſunt ingenia. poteſtq; alio tēpoꝛe a
lio cōſule/cui itē exercit9 in manu ſit: falſum aliqd
pro vero credi. Ubi hoc exemplo per ſenatus decre/
tum conſul gladium eduxerit. quis illi finem ſta/
tuet; aut quis moderabitur; Maioꝛes noſtri. P. C.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

neqꝫ cōſilij/neqꝫ audacie vnq̄ꝫ eguere:neqꝫ illꝭ ſup/
bia obſtabat:q̄minus aliena inſtituta< ſi modo p
ba erāt)imitarētur ¶ Arma atqꝫ tela militaria ab
ſannitibꝰ īſignia magiſtratuū.ab tuſcis pleraqꝫ ſu
pſerūt.poſtremo qđ vbiqꝫ apud ſocios/aut hoſtes
idoneū videbat̄ cū ſummo ſtudio domi exeq̄bant̄.
imitari q̄ꝫ inuidere bonis malebāt.Sed eodē illo tē
pore grecie morē imitati:v̄beribꝰ animaduertebāt
in ciues.de cōdēnatis ſummū ſuppliciū ſumebāt.
Poſtq̄ꝫ res.p.adoleuit:⁊ multitudinē ciuiū factiōes
valuere:circūuenire innocētes.aliaqꝫ huiuſcemo
di fieri cepere.Tū lex porcia alieqꝫ leges parate ſūt
quibꝰ legibꝰ exiliū dānatis ꝑmiſſū ē.hāc ego cauſā
P.C.q̄ minꝰ nouū cōſiliū capiamꝰ:inꝑmis mag
nā puto.Profcō v̄tus atqꝫ ſapia maior illis fuit:q̄
ex paruis opibus tm̄ imperiū fecere:q̄ꝫ i nobis/qui
ea bene parta vix retinemꝰ ¶ Placet igit̄ eos dimit
ti/⁊ augeri exercitū Catiline:mīme.Sed ita cēſeo
publicādas eoꝝ pecunias:ipſos in vīculis habēdos
ꝑ municipia:q̄ maxie opibꝰ valēt neu q̄s de eis pꝰ
ea ad ſenatū referat:neve cū pplo agat.q̄ aliter fece
rit ſenatū exiſtīare:eū cōtra rē.p.⁊ ſalutē oīꝫ facturū
Oſtq̄ꝫ ceſar dicēdi finē fecit:ceteri v̄bo alius
alij/varie aſſentiebātur.At Marcus porcius

cato rogat9 ſentētiā hui9cemōi orōnē habuit.

¶ Longe mihi alia mēs ē. P. C. cū res atqȝ picula nr̄a cōſidero: ⁊ cū ſentētias nōnullor̄ ipſe mecū reputo illi mihi diſſeruiſſe videt̄: de pena eor̄, q̄ patrē par̄tib9, aris atqȝ focis ſuis bellū parauere. Res āt cauere monet ab ill' magis. q̄ qd in illos ſtatuam9 cōſultare Nā cetera maleficia tū pſeq̄re vbi fcā ſūt. h̄ niſi puideris ne accidat. vbi euenit fruſtra iudicia ipſores Capta vrbe nihil fit reliq̄ victis ¶ Sȝ p deos imortales vos ego appello: q̄ ſp domos villas, ſigna, tabulas vr̄as pluriſq̄ fe.p.feciſtis: ſi iſta cui9cūq̄ mōi ſūt: q̄ āplexamini retinē: ſi voluptatib9 vr̄is ociū p̄bere vultis: expgiſcimini aliqn̄ ⁊ capeſcite re p. nō agitat̄ de vectigalib9: neq̄ de ſocior̄ iiurijs. libertas ⁊ aīa vr̄a in dubio ē. ¶ Sepenumero. P. C mlt̄a v̄ba in h̄ ordie feci. Sepe de luxuria atqȝ auaricia nr̄or̄ ciuiū q̄ſt9 ſū multoſqȝ mortales ea cauſa aduerſos h̄eo Qui mihi atqȝ aīo meo nl'l9 vnq̄ delicti grāz feciſſē: haud facile alteri9 libidini male fcā cōdonabā. Sȝ ea tāetſi vos puip̄debatis. cū res p. firma erat: opulētia neglīgētiā tolerabat. Nunc v̄o ñ id agit̄: boīs ne, an mal' morib9 viuam9 neqȝ q̄tū aut q̄ magnificū iperiū. p. r. ſit. Sȝ cui9 h̄ cūqȝ mōi videt̄ nr̄a an nobiſcū vna hoſtiū futura ſint. Hic mihi q̄ſq̄ māſuetudinē ⁊ miſericordiā noiat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Iā pridē eqdē nos vera vocabula rerū amiſimꝰ: qꝛ
bona aliena largiri liberalitas/ malarꝝ rerū audaci
a/ fortitudo vocat̄. Eo. res. p. in extremo ſita ē. Sint
ſane (qm̄ ita ſe mores hn̄t) liberales ex ſociorꝝ fortu
nis Sint miſericordes in furibꝰ erarij. ne illi ſagui
nē nr̄m largiāt̄. ⁊ dū paucis ſceleratis pcūt/ bonos
oēs pditū eant ❡ Bn̄ ⁊ cōpoſite Caius ceſar paulo
an̄ in h̄ ordie/ de vita ⁊ morte diſſeruit: credo falſa
exiſtimans ea q̄ de inferis meōrant̄ diuerſo itinere
malos a boīs/ loca tetra inculta/ feda/ atqꝫ formi
doloſa habere Itaqꝫ cēſuit pecuīas eorꝝ publicādas
ipſos p mūicipia in cuſtodijs habendos: videlicet ti
mēs/ ne ſi rome ſint: aut a popularibꝰ cōiuratiōis
aut a mltitudīe cōducta p vim eripiāt̄. q̄ſi mali atꝫ
ſceleſti tm̄modo in vrbe ⁊ nō p totā italiā ſint. aut q̄
ſi nō ibi plꝰ poſſit audacia: vbi ad dēfēdēdū opes mi
nores ſunt. Quare vanū eqdē h̄ cōſiliū eſt: ſi piculū
ex illꝭ metuit: ſi in tāto oīm metu ſolus nō timet: eo
magis refert me mihi/ atqꝫ vobis timere. ❡ Qua
re cū de P. lētulo/ ceteriſqꝫ ſtatuetis: p certo habeto
te vos ſimꝉ de exercitu Catiline/ et de oībꝰ cōiuratꝭ
decernē. q̄to vos attētiꝰ ea agetꝭ: tāto illis animꝰ
infirmior erit. ſi paululū mō vos lāguere viderint
iā oēs feroces aderūt Nolite exiſtiāre maiores nr̄os
armis rē. p. ex pua magnā feciſſe. ſi ita res eēt: mul

to pulcherrimā eā nos haberem9. Quippe ſocioꝝ
atq ciuiū pterea armoꝝ, atq eq̄rum maioꝛ copia
nobis q̄ illis eſt. Sed alia fuere, q̄ illos magnos
fecere, q̄ nobis nulla ſunt. domi induſtria. foris iu
ſtū iperium anim9 in cōſulēdo liber. neq dlicto, ne
q libidini obnoxi9: p his luxuriā atq auariciā pu
blice egeſtatē, priuatim opulentiā. laudam9 diuiti
as. ſeq̄mur inertiā inter bonos ꝛ malos diſcrimen
nullū: oīa virtutis pmia ābitio poſſidet Neq ē mi
rum vbi vos ſeparatim ſibi quiſqꝫ cōſiliuꝫ capitis
vbi domi voluptatibus, hic pecunie, aut gratie ſer
uitis. Eo fit: vt impetus fiat in vacuā rē pub. Sed
ego hec omitto ¶ Cōiurauere nobiliſſimi ciues pa
triā incēdere. galloꝝ gentē ifeſtiſſimā nōi romano
ad bellū acceſſiuit. Dux hoſtiū cū exercitu ſupra ca
put eſt. vos cūctamini etiā nūc: ꝛ dubitatꝫ q̄d itra me
nia dephēſis hoſtib9 faciatis? Miſereamī cēſeo. dliq̄
re hoiēs adoleſcētuli p ābitionē. atq etiā armatos
dimittatꝫ. ne iſta vobis māſuetudo ꝛ miſericordiā
(ſi illi arma ceperint) in miſeriā cōuertatur. ſcꝫ res
ipſa aſpera eſt Sꝫ vos eā nō timetis. imo vero ma
xie. ſed inertia et mollita animi, ali9 aliū expectan
tes cunctamini. velut dīs imoꝛtalibus confiſi: qui
hanc rem. p. ſepe in maximis periculis ſeruauere
Non votis neqꝫ ſupplicīs muliebribus auxilia de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

orū parāt. vigilādo, agēdo bñ cōſulēdo ꝓſpe oīa ce
dūt. vbi ſocordie te atqꝫ ignauie tradiderꝭ: neq̄cq̄
deos iplores. irati infeſtiqꝫ ſūt ¶ Apō maiores nrōs
aul9 māli9 torq̄t9 bello gallico filiū ſuū ꝙ is con
tra iperiū in hoſtē pugnauerat, necari iuſſit: atqꝫ il
le egregi9 adoleſcens imoderate fortitudis morte
peās dedit. vos de crudeliſſimꝭ ꝑricidis q̇d ſtatuatꝭ
cūctamī: videlicet cetera vita eoꝝ huic ſceleri obſtat
Verū ꝑcite dignitati lētuli: ſi ip̄e pudicicie ſi fame ſu
e ſi dijs á hoib9 vnq̄ȝ vlł ꝑpercit. Ignoſcite cethegi
adoleſcētie niſi alterū iā patrie bellū fecit. Nā quid
ego ð gabinio ſtatilio cepario loq̄r: q̇b9 ſi quicq̄ vn
q̄ pēſi fuiſſꝫ: nō ea cōſilia de re.p. habuiſſent. Poſtreō
P.C. ſi me hercle pctō loc9 eēt: facile paterer vos ip
ſa re corrigi. qm̄ v̄ba cōtēnitꝭ. Sꝫ vndiq̄ circūuēti ſu
m9. Catilina cū exercitu faucib9 italiā vrget. Alij in
tra menia atq̄ in ſinu vrbis ſūt hoſtes neq̄ ꝑari ne
q̄ cōſuli q̇cq̄ poteſt occulte: q̊ magis ꝓperādū eſt.
Quare ita cēſeo ego cū nefario cōſilio ſceleratorū ci
uiū reſpu. in maxia ꝑicula venerit: hiq̄ iudicio titi
volturcij z legatoꝝ allobrogū cōuicti cōfeſſiq̄ ſint:
cedē incēdia aliaqꝫ feda atqꝫ crudelia facinora in
ciues patriāqꝫ ꝑauiſſe: de cōfeſſis ſicuti de manife
ſtis rerū capitaliū more maioꝝ ſuppliciū ſumen
dum

Oſtq̄ Cato aſſedit, conſulares oēs, itēq3 ſenat9
maxia ps / ſētētiā ei9 laudāt ↄtutē aīi ad celū
ferūt. alij alios icrepāt: timidos vocāt· cato magn9
atq3 clar9 hēt. Senat9 decretū fit: ſicut ille cēſuerat
¶ Sʒ mihi mlta legēti / mlta audiēti / q̄ .P.R. domi
militieq3 / mari / atq3 t̄ra p̄clara facīora fecit: forte li
buit attēdere: q̄ res maxie tāta negocia ſuſtinuiſſet
Sciebā ſepenūero ꝑua manu cū magnis legioib9
hoſtiū cōtēdiſſe. Cognouerā ꝑuis copijs / bella ge
ſta cū opulētis regib9 ¶ Ad h̄ ſepe fortune violētiā
toleraviſſe facūdia grecos / gl'a belli gallos / aū roā
nos fuiſſe. At mihi mlta agitāti cōſtabat ꝑpaucoꝝ
ciuiū egregiā virtutē cūcta patrauiſſe Eoq̄ fcm̄ vti
diuitias paupꝑtas / multitudinē paucitas ſuꝑaret
Sʒ poſtq̄ luxu atq3 deſidia ciuitas corrupta ē: rurſ9
reſ.p. magitudie ſua iꝑatoꝝ atq3 magiſtratuū viti
a ſuſtētabat. ¶ At ſicuti effeta parēte: mltis tēpeſta
tib9 haud ſaē q̄ſq̄ rome ↄtute magn9 fuit Sʒ meō
ria mea igēti ↄtute diuerſis morib9 / fuere viri duo
marcus cato ⁊ Cai9 ceſar. Quos qm̄ res obtulerat
ſilētio p̄terire / nō fuit cōſiliū q̄n vtriuſq3 naturā et
mores (q̄ʒtū igeīo poſſē) aperirē. Igit̄ his etas / ge
n9 / eloq̄ntia / ꝑpe eq̄lia fuere magitudo aīmi par
fuit. itē gl'a ſʒ alia alij Ceſar bñficijs ac muniſicētia
magn9 habebat̄ Inteḡtate vite cato. ille māſuetu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

dine ⁊ misericordia clar⁹ fact⁹. huic seueritas digni
tatē addiderat. Cesar dādo/ subleuādo/ ignoscendo
Cato nihil largiēdo gloriā adept⁹ ē. In altero mi
seris ꝑfugiū erat/ in altero mal' ꝑnicies. illi⁹ facili
tas hui⁹ cōstātia laudabat̄. Postremo cesar i animū in
duxerat: laborare/ vigilare/ negocijs amicoꝝ intent⁹
sua neglige̅: nihil denegare qđ dono dignū eēt. sibi
magnū iperiū/ exercitū/ bellū nouū exoptabat: vbi
virt⁹ enitescere posſꝫ. At Catoni studiū modestie/ de
coris: sed maxīe seueritatis erat. nō diuitijs cū diui
te: neqꝫ factiōe cū factioso: sed cū strenuo vtute: mo
desto pudore: cū inocēte abstinētia certabꝫ. esse qꝫ vi
deri bonus malebat. Ita q̄ min⁹ glāꝫ petebat: eo
magis illā assequebat̄. ¶ Postqꝫ (vt dixi) senatus
in catonis sentētiā discessit: cōsul optimū factū rat⁹
noctē q̄ instabat/ antecapere/ ne qđ eo spacio noua
ret̄: triumuiros/ q̄ ad suppliciū postulabꝫ/ parare iu
bet. ipse ꝑsidijs dispositis lētulū in carcerē deducit
Idem fit ceteris per pretores.

Est in carcere loc⁹ qđ tullianum appellat̄. vbi
paululū ascēderis ad leuā: circit̄. xij. pedes humi de
pss⁹: eū muniūt vndiqꝫ parietes. atqꝫ isup camera
lapideis fornicib⁹ vīcta. sꝫ iculta tñbris odore feda/
atqꝫ terribilis ei⁹ facies ē. In eū locū postqꝫ demiss⁹
est lentul⁹: iudices rerū capitaliū (q̄b⁹ ꝑceptū erat)

laq̄o gulā fregere. Jta ille patriciꝰ ex gēte clariſſimā
corneliorū: q̄ cōſulare iperiū rome habuerat dignū
moribꝰ factiſq̄z ſuis exitiū vite inuenit ¶ De cethego
gabinio. ſtatilio. cepio. eo demū ſuppliciū ſūptū ē.

Dum ea rome geruntur: Catilina ex oī copia (quā
et ipſe adduxerat et mālius habuerat) duas legiōes
īſtituit. cohortes p̄ nūero militū cōplet. deinde vt quiſ
q̄z voluntariꝰ. aut ex ſocijs in caſtra venerat. eq̄lit' diſtri
buerat. ac breui ſpacio legiōes numero hoīm̄ exple
uerat. cū īitio nō ampliꝰ duobꝰ milibꝰ habuiſſz. ¶ Sz
ex oī copia circit' pars q̄rta erat militaribꝰ armis in
ſtructa Ceteri (vt queq̄z caſus armauerat) ſparos aut lā
ceas. alij p̄acutas ſudes portabāt. Sz poſtq̄ꝫ Anto
toniꝰ cū exercitu aduētabz: Catilina p̄ mōtes iter fa
cere. mō ad vrbē. mō galliā v̄ſus caſtra mouere. ho
ſtibꝰ occaſionē pugnādi nō dare. ſpabat ꝑpediē ma
gnas copias ſeſe habiturū: ſi rome ſocij cepta patra
uiſſēt Jnterea ſeruitia repudiabz (quorū īitio ad eū ma
gne copie occurrebāt) opibꝰ cōiuratiōis fretꝰ ſꝫ alie
nū ſuis ratiōibꝰ exiſtimās videri: cauſā ciuiū cū ſer
uis fugitiuis cōmunicaſſe. ¶ Sed poſtq̄ꝫ nuntiꝰ
in caſtra peruenit: rome cōiuratiōe patefacta: de len
tulo et cethego ceteriſq̄z (quos ſupra memoraui)
ſumptum ſupplicuz. plerīq̄z (quos ad bellū ſpes ra
pinarū. aut nouarū rerum ſtudiū illexerat) dilabū.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

tur. Reliq̄s Catilina ꝑ mōtes aſꝑos magis itineri
b9 in agrū piſtorieſē adducit. eo cōſilio vti ꝑ trami
tes occulte ꝑfugeret ī galliā trāſalpinā. ¶ At. Q. me
tell9 celer cū trib9 legiōib9 in agro piceno p̄ſidebꝫ. ex
difficultate rerū eadē illa exiſtimās q̄ ſup̄ diximꝰ
Catilinā agitare. Igit̄ vbi iter ei9 ex ꝑfugis cogno
uit: caſtra ꝓpe mouit. ac ſub ipſis radicib9 mōtiū cō
ſedit: q̄ illi deſcēſus erat in galliā ꝓperāti. Neqꝫ tn̄ a
tonius procul aberat: vtpote q̄ magno exercitu, lo
cis equioribus expeditos in fuga ſequeretur.

¶ Sed Catilina poſtq̄ʒ videt mōtibus atqꝫ copiis
hoſtiū ſeſe clauſū: ī vrbe res aduerſas neqꝫ fuge, ne
qꝫ p̄ſidii vllā ſpē: optimū factu rat9 in tali re fortunā
belli tentare: ſtatuit cū Antonio q̄ʒprimū cōfligere. I
taqꝫ cōtiōe aduocata: hui9cemōi orationē habuit.

Compertū habeo milites: verba virtutē viris nō ad
dere. neqꝫ ex ignauo ſtrenuū, neqꝫ fortē ex timido ex
ercitū, oratōe īꝑatoris fieri. Quāta cuiuſqꝫ aīo audaci
a natura, aut moribꝰ inest: tāta in bello patere ſolet.
Quē neqꝫ p̄icl'a, neqꝫ gl'a excitāt: neq̄cq̄ʒ hortere. Ti
mor animi: auribus officit. Sed ego vos q̄ pauca
monerē: aduocaui. ſimul vti cauſā cōſilii aperirē. Sci
tis eq̄dē milites: ſocordia atqꝫ ignauia lentuli, q̄ʒtā
ipſi nobis qꝫ cladē attulerit. Quoq̄ʒ mō dū ex vrbe
p̄ſidia operior, in galliā ꝓficiſci nequeui. Nūc vero

q̄ loco res nr̄e ſint: iux̄ mecū oēs intelligitis. Exerci
tus hoſtiū duo vn⁹ ab vrbe/ alter a gallia obſtāt. di
uti⁹ in his eē locis (ſi maxie aīm⁹ ferat) frumēti at
qꝫ aliarū rerū egeſtas ꝓhibet. q̄cūqꝫ ire placet: ferro
iter apperiendū ē. Qua ꝑpt vos moneo vti forti at
qꝫ ꝑato aīo ſitis. ꝛ cū preliū inibitis: memineritis
vos diuitias dec⁹ gl'az/ ꝑterea libertatē atqꝫ patriā
in dextris vr̄is portare. Si vincim⁹: oīa nobis tuta
erūt. cōmeat⁹ abūde. municipia atqꝫ colonie pate
būt. ſi metu ceſſerim⁹. eadē illa aduerſa fiēt. neqꝫ lo
cus neqꝫ amicus q̄ſqꝫ teget: quē arma nō texerint.
Preterea milites nō eadē nobis ꝛ illꝭ neceſſitudo i
pēdet. Nos ꝓ patria/ ꝓ libertate/ pro vita certam⁹.
Illis ſuꝑuacuū ē. pro potētia paucoꝝ pugnare. q̄
audacius aggredimini meōres ꝑſtine v̄tutis: ſicu/
it vobis cū ſumma turpitudine in exilio etatē agē.
Potuiſtꝭ nōnulli rome (amiſſo boīs) alienas opes
expectare. q̄a illa feda atqꝫ intolerāda viris videbā
tur: hec ſeq̄ decreuiſtis. ſi h̄ relinq̄re vultis. audacia
opus eſt. Neō niſi victor ꝓ pace bellū mutauit. naꝫ
in fuga ſalutē ſperare (cū arma q̄bus corp⁹ tegit̄)
ab hoſtib⁹ auerteris ea vero demētia eſt. ſꝫ in ꝑlio
maximū eſt ꝑiculuꝫ q̄ maxie timet: audacia ꝓ mu
ro habet. Cū vos conſidero milites: ꝛ cū facta vr̄a e
ſtimo: magna me ſpes victorie tenet. anim⁹/ etas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

vtꝰ vr̃a me hortat̃: ꝑterea neceſſitudo: q̄ etiã timi/
dos fortes facit. Nã mltitudo hoſtiũ/ ne circũueni/
re q̄at: ꝓhibet anguſtie loci. q̄ ſi v̄tuti veſtre fortũa
ĩuiderit: cauete inulti aiaʒ ne amittatis. neu capti
potiꝰ ſicuti pecora trucidemi: q̄ viroꝝ more pugnã
tes / cruẽtã atq̄ luctuoſã victoriã hoſtibꝰ relinq̃tis
¶ Hec vbi dixit: paululũ cõmoratꝰ/ ſigna canere iu
bet: atqʒ inſtructos ordies in locũ equũ deducit. dei
de remotis oĩm equis / q̄ militibꝰ exeq̄to ꝑiculo a
nimꝰ ãplior eſſet / ipſe pedes exercitũ ꝓ loco atqʒ co
pĳs inſtruit. Nã vti planicies erat itra ſiniſtros mõ
tes: ⁊ ab dextra rupes aſpera. octo cohortes in frõte
cõſtituit. reliquarũ ſigna in ſubſidio arctiꝰ collocat.
¶ Ab his centuriões ões lectos et euocatos: ꝑtere
a ex gregarĳs militibus optimum quēqʒ armatũ
in primã aciẽ ſubducit. G. mãlium in dextera / feſu
lanũ quendã in ſiniſtra ꝑte curare iubet. ipſe cũ lib
tis ⁊ colonis ꝓpe aquilã aſſiſtit: quã bello cimbrico
Caius mariꝰ in exercitu habuiſſe dicebat̃. ¶ At ex
altera ꝑte / Caius cõſul. Antoniꝰ pedibꝰ eger / q̄ ꝑ
lio adeſſe neq̄bat /. M. petreio legato exercitũ ꝑmit
tit. ille cohortes veteranas: q̄s tumultꝰ cauſa con
ſcripſerat in frõte. pꝰ eas ceterũ exercitũ in ſubſidĳs
locat. ipſe eq̄ circuiẽs vnũquēqʒ nominãs appellat
Hortat̃ vt meminerĩt ſe cõtra latrones inermes / ꝓ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

patria / ꝑ liberis / ꝑ aris / atqꝫ focis ſuis certare. Hō
militaris q̄ ãpliꝰ annis triginta / tribun⁹ aut p̄
fect⁹ / aut legat⁹ aut p̄toꝛ cū magna glīa ĩexercitu
fuerat: plerosq̄ ip̄os factaqꝫ eoꝝ foꝛtia nouerat. ea
cōmemoꝛādo: militū aĩos accēdebat. Sed vbi rebꝫ oĩ
bus exploratis petreius tuba ſignū dat: cohoꝛtes
paulatī incedere iubet. Idē facit hoſtiū exercit⁹
Oſtq̄ eo ventū eſt vnde a ferētarijs p̄lium cō
mitti poſſet: maxio clamoꝛe / cū infeſtis ſignis
occurrūt. pila omittūt. gladijs res gerit. veterani p̄
ſtine virtutis meōres cōmin⁹ acrit̄ inſtāt. illi haud
timidi reſiſtūt. maxīa vi certat. ¶ Interea Catilīa
cū expeditis ĩ p̄ma acie vſari. laboꝛātib⁹ ſuccurrere
integros pꝛo ſaucijs arceſſere. oĩa puidere. multū ĩ
pſe pugnare. ſepe hoſtē ferire. ſtrēnui militꝫ z boni
impatoꝛis officia ſimul exequebat. ¶ Preterea pe
trei⁹ vbi videt Catilinā cōtra vt rat⁹ erat / magna
vi cōtēdere: cohoꝛtē pꝛetoꝛiā in medios hoſtes idu
cit. eoſq̄ perturbatos atq̄ alios alibi reſiſtētes int̄
ficit. Deinde vtrinq̄ ex lateribus ceteros aggredit:
manlius et feſulanus in pꝛimis pugnantes cadūt
¶ Poſtq̄ Catilina fuſas copias: ſeq̄ cum paucis
relictum videt: memoꝛ generis atq̄ pꝛiſtine ſue di-
gnitatis: in confertiſſimos hoſtes incurrit: ibi pu-
gnans confoditur. ¶ Sed confecto pꝛelio. tū vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

cerneres quãta audacia/ quãtaqꝫ animi vis fuiſſet
in exercitu cati ine. Nã fere quē qſqꝫ viu9 pugnãdo
locũ ceperat: eũ amiſſa aĩa corꝑe tegebat. Pauci ãt
q̃s medios cohors ꝑtoria diſiecerat: paulo diuerſi9
ſed oēs tñ aduerſis vulnerib9 cõciderant. Catilina
vero lõge a ſuis inť hoſtiuꝫ cadauera reptus ē: pau
lulũ etiã ſpirans. ferociã qꝫ animi/ quã habuerat vi
uus/ in vultu retinēs ¶ Poſtremo ex õni copia: ne
qꝫ in ꝑlio/ neqꝫ in fuga/ quiſq̃ ciuis ingenuus ca
pt9 eſt. ita cũcti ſue hoſtiũqꝫ vite iuxta pepcerãt. Ne
qꝫ tamē exercitus. P. R. letã aut incruentã victoriã
adeptus erat Nã ſtrenuiſſimus quiſqꝫ aut occide/
rat in ꝑlio: aut grauiter vulnerat9 diſceſſerat
¶ Multi autē q̃ e caſtris viſendi aut ſpoliãdi grati
a ꝓceſſerãt· voluētes hoſtilia cadauera: amicũ alij/
pars hoſpitē/ aut cognatũ reperiebãt Fuere itē: q̃ in
imicos ſuos cognoſcerēt. Ita varie ꝑ oēꝫ exercituꝫ
letitia/ meror/ luct9/ atqꝫ gaudia agitabãtur

C. Criſpi Saluſtij de cõiuratiõe
Catilina liber/ feliciter finit

¶ Suollis opa ipēſis Petri os emēdate ipreſſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 105